

1.1. L'ENSENYAMENT DE LA CULTURA EN L'APRENTATGE D'UNA
LLENGUA ESTRANGERA.
EL CAS DE L'ITALIÀ.

1.2. Núria PICOLA SANCERNI

1.3. CURS 2002-2003

(Modalitat B2)

1.4. Escola Oficial d'Idiomes Barcelona-Drassanes)

Departament d'Italià.

INDEX

	<i>Pàgina</i>
<u>1. INTRODUCCIÓ</u>	3
1.1. ANTECEDENTS.	3
1.2. EL CONCEPTE “ <i>CULTURA</i> ”.	5
1.3. DILEMMES AL VOLTANT DEL FACTOR CULTURAL.	8
1.3.1. Els estereotips	10
Malentesos	13
1.4. CARACTERÍSTIQUES DEL PROCÉS D'ADQUISICIÓ CULTURAL	16
<u>2. TREBALL DUT A TERME</u>	22
▪ hipòtesi inicial	22
▪ objectius	23
▪ Mètode utilitzat:	23
2.1.1. LA TEORIA	23
2.1.2. ELS ESTUDIS PRECEDENTS	26
2.1.3. EL QÜESTIONARI	27
2.1.3.1. LA MOSTRA	27
2.1.3.2. ELS ÍTEM	27
2.1.3.3. L'ANALISI.	28
2.2. <u>LES CONCLUSIONS</u>	45
3. RESULTATS OBTINGUTS:	
<u>LES PROPOSTES DIDÀCTIQUES</u>	47
▪ Premisses	47
▪ Aspectes fonamentals	48
▪ Unitats Didàctiques	49
▪ Presentació	50

▪ Fases Unitats Didàctiques	49
▪ Materials de classe	52
▪ Activitats de classe	53
4. <u>CURSOS I/O ESTUDIS REALITZATS</u>	53
5. <u>CONCLUSIONS</u>	56
6. <u>RELACIÓ DELS MATERIALS DELS ANNEXOS</u>	57
7. <u>BIBLIOGRAFIA</u>	58
<u>ANNEXOS:</u>	65
Annex 1: Qüestionari	65
Annex 2: Índex unitats didàctiques	69

SEGON VOLUM (ANNEX UNITATSDIDÀCTIQUES)

1. Italiani		1- 20
2. L'aspetto esteriore.		1-20
3. Il culto del cibo.		1-19
4. Spagnoli & italiani (il carattere).		1- 8
5. L'altro sesso.		1-19
6. La gestualità degli italiani.		1-12
7. Dalla parte degli italiani (i catalani).		1-15
8. Città.		1-18
9. La casa non si tocca!		1-20
10. Le nuove forme del lavoro.		1-20
11. L'importanza dei soldi		1-18
12. Le parole della burocrazia.		1-18

1. INTRODUCCIÓ

1.1. ANTECEDENTS.

Des de fa un temps la recerca en l'àmbit de l'ensenyament de les llengües estrangeres s'ha intensificat. Els estudis des de diferents camps han portat a un cert consens sobre el que s'ha de considerar l'objectiu principal dels ensenyaments de les llengües: l'assoliment d'una competència comunicativa, la qual implica l'ús de la llengua com a instrument de comunicació (Hymes, Widdowson, Consell d'Europa..).

Per Chomsky ¹ *Competència* és el coneixement que tenen de la llengua qui la parla i qui l'escolta, per tant fa referència al coneixement de la gramàtica i altres aspectes de llengua que el nadiu ideal ha interioritzat. Distingeix, a més, *competència* de *performance*, que seria l'ús pràctic que es fa de la llengua en situacions concretes i té a veure amb els factors psicològics que intervenen en la comprensió i la producció del discurs.

Hymes² va obrir definitivament un espai a l'ús pràctic de la llengua al proposar una noció àmplia de *competència comunicativa*, la qual, a part de la competència gramatical, inclouïa la *competència textual i sociolingüística*. Per a aquest autor, observant com es comuniquen les persones es pot entendre una bona part de les regles de comportament, dels valors, etc. Les regles a les quals es refereix Hymes són les que un parlant ha de conèixer per comportar-se de manera adequada i eficaç en les diferents situacions comunicatives d'una determinada comunitat lingüística. D'aquesta manera la llengua deixa de ser entesa com un sistema formal de regles per passar a ésser un conjunt de múltiples possibilitats entre les quals les persones, al moment de parlar, trien.

Per a aquesta nova concepció de competència comunicativa van ésser molt importants alguns estudis que provenen de camps com la psicologia, l'antropologia i sobretot la sociologia de la comunicació (per a la qual la competència comunicativa és un conjunt de normes adquirides durant el procés de socialització, i per tant, són "condicionades"). D'altra banda, els antropòlegs lingüístics han demostrat que les

¹ CHOMSKY, N. (1999): "*Aspectos de la teoría de la sintáxis*"; Barcelona, Gedisa. Pp. 8-15. Citat per Hymes (1995): *Acerca de la competencia comunicativa a: Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa., pp 30-31.

² HYMES, D.H. (1995): "*Acerca de la competencia comunicativa*" a: *Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*", Madrid, Edelsa. P. 38.

normes de la comunicació varien d'una cultura a una altra i varien també a l'interior d'una mateixa cultura en funció de l'àmbit on es produeixi (joves, adults, dones, etc.). D'aquesta manera la noció de competència comunicativa va més enllà de la noció chomskiana i comença a ésser entesa com la capacitat de saber “que dir a qui”, “com dir-ho”, “quan dir-ho”³.

En el procés cap un rol més representatiu de la sociolingüística en l'ensenyament de la llengua, cal considerar el pes que han tingut les teories de Hall. Aquest autor ha posat de relleu dos aspectes fonamentals. D'una banda que no es pot parlar de “comunicació verbal” i “comunicació no verbal” separatament perquè “comunicació” s'ha d'entendre com un tot integrat. D'altra banda, Hall nega el fet que som plenament conscients del que transmetem als altres ja que molt sovint “la cultura condiciona la nostra vida quotidiana de manera inesperada”⁴. D'aquesta manera, les teories de Hall, segons les quals la comunicació és un procés social permanent que integra múltiples models de comportament (la paraula, el gest, la mirada, la mímica, l'espai entre les persones, etc.), han estat cada cop més tingudes en compte en l'estudi de les llengües, apuntant per una *teoria de la cultura* que posi la comunicació al centre de la pròpia recerca⁵.

El *procediment culturalista* parteix de la premissa que l'educació no és un sistema aïllat sinó que fa part del “continent” cultura, entenent “cultura” com un sistema de valors, drets, intercanvis, obligacions, oportunitats, etc. que influeixen les persones. Per la qual cosa, s'ha de centrar l'atenció en de quina manera els individus construeixen la realitat i els significats que els permet adaptar-se al sistema⁶. D'altra banda, aquest esperit “culturalista”, també es relaciona amb tot el que té que veure amb el respecte per les cultures en general, orientant l'estudiant vers actituds més obertes i positives (de tolerància)⁷.

³ COTS, J.M.-NUSSBAUM, L. (2002): *Pensar lo dicho. Reflexión sobre la lengua y la comunicación*, Lleida, Milenio. Pp. 35-38.

⁴ HALL, E.T. (1978): *Mas allá de la cultura; Barcelona, Gustavo Gili. Pp. 17-30.*

⁵ “Els aspectes inconscients de la cultura són els “factors condicionants” de la comunicació. Això ens permet entendre la importància dels malentesos culturals i de quina manera aquests provoquen fracassos en la comunicació (“incapacitat d'adonar-se de l'origen cultural dels propis codis”). *Ibidem. P. 194.*

⁶ BYRAM, M. (1992) *Culture et éducation en langue étrangère*, Paris, Hatier-Didier. p.25.

⁷ És el concepte que Freddi defineix com “relativisme cultural”. Freddi G. (1985), *Didattica delle Lingue Moderne*, Minerva Italica. Segons aquest principi no existeix una cultura millor que una altra, sinó que cadascuna representa de manera completa un poble. P. 103.

1.2. EL CONCEPTE “CULTURA”.

En el seu ús quotidià, el terme “*cultura*” deriva del seu significat d’origen clàssic, “*cultura animi*”, el qual entén la “*cultura*” com un coneixement aprofundit de la literatura, de l’art, de la música, de la història i de la filosofia d’un poble o d’un grup de parlants. L’antropologia cultural, en canvi, considera la “*cultura*” com la manera típica i històricament variable segons la qual un poble dóna resposta a les seves principals necessitats: la manera com s’alimenten, com es vesteixen, com viuen en grup, com s’organitzen socialment, el seu sistema de creences religioses, etc.⁸

En base a les definicions de cultura dels estudiants de l’Escola Oficial d’ Idiomes Barcelona-Drassanes, la “*cultura*”:

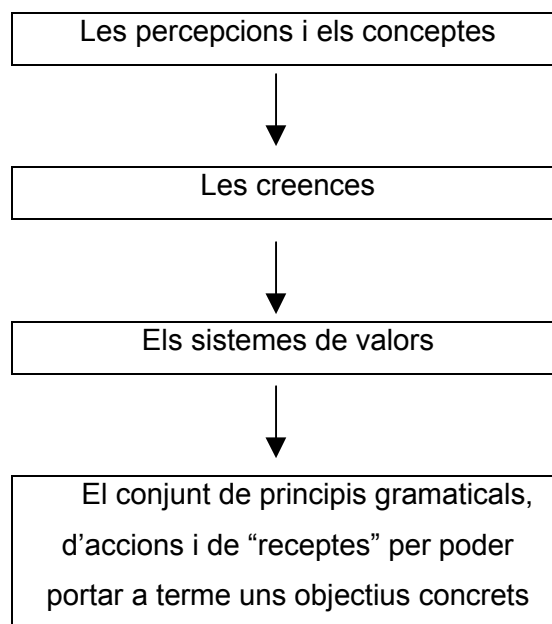
- és una mena una mena de “patrimoni genètic”, part de l’ADN dels individus que pertanyen a un mateix grup;
- és un sistema per poder orientar tot el que s’ha viscut;
- és un marc dins el qual es reinterpreten les manifestacions externes o la “realitat”;
- es construeix històricament;
- està en constant evolució;
- és el resultat de la interacció i està en constant negociació entre els individus;
- és multiforme (per tant seria millor parlar de “cultures”);
- és el bagatge de coneixences, maneres de pensar i actuar que ens permeten convertir-nos en membres d’un grup;
- és compartir socialment una manera de pensar;
- està creada i construïda per tots els individus.

D’aquesta sèrie de definicions se’n trau alguns principis generals:

⁸ Cultura humanística en la definició de Fischer (per a l’humanisme del s. XIX), a FISCHER, G. N.(1992), Campos de intervenció en psicologia social, Narcea.

- la cultura no es visible com a producte, és quelcom intern, col·lectiu i adquirit (adquisició en el sentit d'aprenentatge natural i substancialment inconscient);
- la cultura s'adquireix independentment de l'ensenyament formal i d'un ambient de formació.

Per establir una base teòrica del que s'entén per "cultura", caldria prendre en consideració les components de cultura que estableix Goodenough, el qual la defineix basant-se en quatre aspectes lligats entre ells⁹ :

Segons aquest autor la *cultura* vindria a ser el conjunt de normes que estableixen "el que existeix" i que decideixen "el que pot existir", sinó que a més són les normes que estableixen "el que cal fer" i "com cal fer-ho" (el que sóc, la meua realitat i de quina manera m'he de comportar amb la gent que m'envolta)¹⁰.

⁹ Teoria de Goodebough. KAHN, J.S.(1975): "*Conceptos de cultura...*", pag. 198

¹⁰ CERRAZOLA, O. (1996): "*La confluencia de diferentes culturas...*", pag. 20

Del mateix parer són Harris i Porcher, els quals defineixen *Cultura* com el conjunt socialment adquirit de les tradicions, estils de vida i maneres preestablertes i repetides de pensar, sentir i actuar (Harris). D'altra banda, "*cada cultura representa una manera de classificar. És el carnet d'identitat d'una societat, els coneixements dels què disposa aquesta societat i finalment són les opinions (filosòfiques, morals, estètiques...), les quals es recolzen més en conviccions que en coneixements provats*" (Porcher)¹¹.

És interessant sintetitzar les reflexions que fa en Riley al voltant de "cultura", la qual, per aquest autor seria un "saber" que es desenvolupa en tres àmbits:

- *saber* el què: coneixences polítiques, religioses, d'educació, història, geografia, etc.
- *saber* sobre els fets, esdeveniments i les inquietuds d'una societat;
- *saber* com actua aquesta societat.

Els estudiosos afirmen que la competència lingüística no és suficient per poder parlar una llengua. Per formar la competència comunicativa són necessàries també altres competències: la competència sociolingüística, la competència discursiva, la competència estratègica, la competència sociocultural... Si l'objectiu principal del nostre ensenyament és ajudar l'alumne a ser competent comunicativament, l'element cultural tindrà un rol fonamental¹².

La competència lingüística, doncs, s'haurà de determinar a partir de la base d'una concepció comunicativa que englobi tant el saber la llengua com el saber *fer amb la llengua*. Aquesta concepció inclou noves perspectives que van des de la pragmàtica als aspectes efectius:

- La competència paralingüística: ús de l'entonació, de la velocitat per modificar o remarcar el significat.

¹¹ KAHN, J.S.(1975) "*Conceptos de cultura...*" p. 43.

¹² Si actualment ja donem per descomtat que llengua i cultura formen un binomi indissociable (CELENTIN-SERRAGIOTTO), la coneixença dels aspectes socioculturals necessaris per a la comprensió del món del què fa part la llengua d'estudi, serà fonamental: només així se serà capaç d'actuar (saber fer servir) les regles que el correcte coneixement de la llengua i de la cultura imposen (Materials Master Itals).

- La competència cinèsica: comprendre i fer servir els gestos i les expressions de la cara, els moviments de les mans que permeten complementar el missatge.
- La competència prossèmica: l'ús de l'espai interpersonal, contacte o distància amb el que parla o escolta.
- La competència objectual: l'ús d'objectes per comunicar l'estatus o una funció social (la qual cosa sovint fa entendre l'elecció del registre lingüístic).
- La competència olfactiva (per exemple: les olors naturals del cos no són apreciats en la cultura italiana la qual cosa fa que els italians les substitueixen amb olors artificials. L'ús d'un determinat perfum pot ser indicador del nivell sociocultural d'una persona).
- La competència tàctil (l'estreta forta de mà, o el fer-se petons entre homes, usual a Itàlia, no coincideix amb altres cultures...).

Per últim, a l'hora de parlar de cultura no podem oblidar la tesi de Bruner, segons la qual *“la cultura forma la ment, ens forneix el conjunt d'instruments mitjançant els quals construïm, no tant sols el nostre món sinó, sobretot, la concepció que tenim de nosaltres mateixos i de les nostres capacitats”*¹³. No es pot entendre l'activitat mental si no es té en compte el concepte cultural: *“La vida mental es viu amb els altres, està feta per ser comunicada i es desenvolupa amb l'ajut de codis culturals, tradicions i altres aspectes de la mateixa mena”*¹⁴.

1.3. DILEMMES AL VOLTANT DEL FACTOR CULTURAL.

Es va preguntar a estudiants de diferent nacionalitat quina idea els suggeria la paraula “bar”. La major part dels italians va respondre que ells associaven el “bar” amb el fet de prendre cafè, de peu dret, a la barra. Els espanyols, en canvi, deien que per a ells el bar era un lloc on quedar i on poder parlar amb els amics. Aquesta idea anava associada a la d'un lloc ple de fum, soroll i ambient relaxat. Pels alemanys, en canvi, la

¹³ BRUNER, J. (2001): *La cultura dell'educazione*. Feltrinelli, Milano; pag. 8.

¹⁴ Ibidem. Pag. 9.

paraula bar els suggeria tranquil·litat i intimitat, mentre que pels suïssos era més un lloc per a estudiants. Pels romanesos era un lloc on beure alcohol i la idea que tenien els americans era la d'un lloc no massa còmode i una mica brut. Per últim pels africans relacionaven el bar amb un lloc on parlar de negocis i tancar tractes (Zaire), on s'arreglen matrimonis (Ghana) o on es celebren els esdeveniments més importants (Angola) ¹⁵.

La visió del món que posseeixen els components d'una societat no és universal. La raó està en el fet que les regles, els costums i les actituds s'ordenen en funció de certs principis que són, conscient o conscientment, acceptats pels components de la mateixa societat (i que només són vàlids per a aquella societat). La percepció d'aquesta cultura estarà sempre influenciada per l'experiència adquirida des de la infància i la percepció del què es considera diferent ve constituïda a través de la lent de la competència cultural d'origen. Segons Byram ¹⁶, les persones perceben la cultura de manera inconscient perquè els significats culturals s'adquireixen a través de l'experiència. Les persones, doncs, posseeixen una doble dimensió afectiva i connotativa en la pròpia L1, és per això que l'adquisició de la C2 no podrà ésser experimentada de la mateixa manera com han estat adquirides i experimentades les experiències culturals de la C1. Això és degut a dues raons fonamentals:

- 1) perquè el desenvolupament psicològic infantil no pot ésser repetit en edat adulta,
- 2) perquè les persones que es troben davant a una cultura diferent han de fer un gran esforç per poder deixar enrera el propi marc de referència i mirar d'apropar-se a l'experiència del nadiu de la C2.

Quan s'entra en contacte amb una altra societat, el que es fa és prendre en consideració la manera com interactuen els seus components, activant, però, els mecanismes adquirits durant el període de socialització en la C1. D'aquesta manera, l'alumne que es troba davant a una nova llengua i una nova cultura assignarà una

¹⁵ Cerrazola ha efectuat un estudi sobre la percepció en el qual es demanava a estudiants de diferent nacionalitat que escrivissin en un paper quina idea els hi suggeria la paraula "bar". Les respostes, agrupades per nacionalitats posava de manifest la coincidència de certes "regles comportamentals" preestablertes per la pròpia comunitat, les quals eren diferents d'una comunitat a l'altra. a les d'una altra comunitat. CERRAZOLA, O. (1996): *La confluència de diferents cultures: cómo conocerlas e integrarlas en la clase*. In (...), a MIQUEL, L; SANS, N. (coord.), *Didáctica del español como lengua extranjera*. Madrid, Fundación Actilibre.

importància particular als esquemes que causen interferències entre L1-C1 i L2-C2. D'altra banda, els lligams establerts entre les coneixences adquirides prèviament i les coneixences que estan a punt de ser adquirides estan condicionades per certs elements intraculturals, els quals poden ésser el sexe, l'edat, la formació intel·lectual i el nivell social dels observadors d'una C2¹⁷ (OLIVERAS).

Per tot el que hem anat dient fins ara, podem pensar que malentesos i xocs culturals¹⁸ es produeixen sovint i errors que poden semblar únicament de tipus lingüístic amaguen una diferència cultural. D'aquí la importància dels processos de comunicació¹⁹ i la necessitat d'una correcta informació sobre els costums i hàbits d'un poble. Això vol dir que en el moment de l'aprenentatge d'una nova llengua és fonamental entrar en contacte amb els trets distintius que deriven d'una generalització racional dels estereotips empíricament verificables, és a dir, els "sociotips".

Així doncs, en l'ensenyament d'una llengua estrangera, els dos aspectes als quals cal donar una atenció particular per la seva capacitat per a distorsionar l'acte comunicatiu, són:

- els estereotips,
- els malentesos

1.3.1. Els estereotips

- *De la part dels catalans*

"He vist en catalans comportaments que normalment venen atribuïts als mexicans, conec un grapat de madrilenys més garrepes del que normalment es diu que són els catalans o els escocesos, també podria fer una llista de catalans que no els agrada treballar, així com de catalans molt generosos amb els diners. És per això que

¹⁶ BYRAM, M. (1992): *Culture et éducation en langue étrangère*, Paris, Hatier-Didier.

¹⁷ A.Oliveras (2000): *Hacia la competencia intercultural en el aprendizaje de una lengua extranjera*, Barcelona, Edinumen.

¹⁸ El xoc cultural es refereix a fenòmens que van des d'una senzilla irritabilitat a un estat psicològic de pànic o crisi. Això es produeix com a causa de les diferències respecte a la pròpia cultura, les quals poden no ser enteses. Aquestes diferències poden portar a repressions, regressions, aïllament o rebuig (CELENTIN- SERRAGIOTTO: *Il fattore culturale nell'insegnamento della lingua*, Materiali ITALS).

¹⁹ La comunicació és el mitjà per l'intercanvi d'informació entre grups, per tant, és l'instrument per canalitzar actituds positives o negatives respecte a d'altres grups, el terreny per l'aprenentatge de les normes socials compartides.

no crec amb idiosincràsies de frontera i penso que la psicologia dels pobles se n'ha anat a passeig des que tots els pobles, o gairebé tots, miren els mateixos programes a la televisió, participen en el mateix tipus de relacions productives i compren en els mateixos centres comercials” (M. VAZQUEZ MONTALBÁN)²⁰

- ***De la part dels italians***

“La societat i el sentit comú mundial han volgut veure en l’italià el mite del “macho”, del “Don Giovanni”, del que porta les dones a la perdició, del punyetero i elegant “latin lover”. On calgui anar a buscar l’origen d’aquest clixé no es feina nostra i no sé si és culpa del cinema o bé de la literatura, però aquest mite persisteix. D’aquesta manera l’italià, des del moment en què neix ha d’arrossegar un rol de “italian stallion” que provoca molta psicosi. Només cal pensar en la situació d’un italià que tranquil i pausat es veu obligat pel rol que li ha assignat l’univers de “Italians do it better”. D’altra banda si” Déu” ha volgut els americans grassos, els japonesos treballadors, els alemanys caps quadrats, els gitanos lladres i els italians playboys ... que es faci la seva santa voluntat”²¹. (A. PARUCCATO).

La psicologia ha definit *estereotip* ²² com l’opinió preconstruïda que es té davant a individus i grups i que reproduceix formes esquemàtiques de percepció i de valoració. Aquestes creences compartides que tenen a veure amb característiques personals d’un grup humà, sovint fan referència al comportament. Amb la paraula “estereotip”, doncs, es fa referència a una valoració precedent a l’experiència, que malgrat no ésser formulada segons criteris “científics”, constitueix un conjunt de creences socialment compartides.

En realitat els estereotips són mecanismes de simplificació i organització de les coneixences, indispensables per fer front a una realitat massa complexa. Per tant, van

²⁰ Entrevista a “Corriere della Sera”, 23 abril 2000.

²¹ Tret del recull de les lliçons del Professor Antonio PARRUCCATO, Departament “Italian Culture” Universitat de Boston.

²² Estereo deriva del grec i significa “rígid, ferm, fix, estable...” i tipo ve del grec “model”. No ha sigut fins al S. XX qual el concepte “estereotip” ha adquirit, dins l’àmbit de les ciències socials (i amb els estudis de Walter Lippman), el significat d’esquema o d’imatge, es socials, i en particular mitjançant. A partir de les hores, “estereotip” s’entén com a conjunt de formes discursives: termes, imatges, metàfores i clixés.

sempre lligats a un procés de generalització ²³. Poden consistir en “generalitzacions no correctes”, les quals apliquen a un grup característiques no reals; o bé poden consistir en generalitzacions que atribueixen la mateixa característica a tots els que pertanyent a una mateixa categoria, quan la veritat és que només la posseeixen alguns dels seus membres ²⁴.

Segons Mazzara, el procés de formació dels estereotips és un procés natural del nostre cervell i ve a representar una mena d'economicitat existencial: “seria com si el nostre cervell patís una sobredosi de treball i no pugés funcionar bé si no utilitzés aquests esquemes simplificadors de la realitat”²⁵. Els estereotips es produeixen com a conseqüència inevitable de l'aprenentatge social i són el mitjà a través del qual poden classificar els fenòmens i les persones segons propietats estables, facilitant d'aquesta manera la nostre resposta davant a aquests objectes o subjectes. A l'hora de la seva utilització pràctica i el grau de consciència de cada individu, es poden distingir entre els estereotips necessaris per a la nostra activitat cognitiva (sociotips) i els que en canvi assumeixen connotacions perilloses o injustificades.

Una característica dels estereotips és que tendeixen a restar inalterats en el temps, de manera que la nostra vida es desenvolupa normalment immersa en un gran nombre de parers expressats en funció de valoracions culturals i ideològiques, les quals hem heretat dels altres i dels que ens resulta difícil lliurar-nos-en.

Un judici, però, es converteix en perjudici (en el sentit més comú i utilitzat del terme), només quan representa una tendència a considerar de manera injustificadament desfavorable un determinat objecte, subjecte o categoria social. De fet, lligada a la idea de perjudici hi ha una valoració positiva o negativa, atribuïda a priori a un objecte o una persona.

²³ El procés de generalització ha estat definit pels psicòlegs com “la tendència constant de la ment humana a estendre a àmplies sèries d'esdeveniments les observacions efectuades sobre les poques dades disponibles”.

²⁴ Segons Tajfel, la percepció del món està condicionada pels valors, actituds i objectius dels subjectes i el procés de categorització serveix: per simplificar el món social, per conservar el sistema de valors i per interpretar les informacions que tenen que veure amb els altres. Tajfel demostra que la “categorització” d'estímuls continuats porta a una mena d'accentuació perceptiva que altera algunes característiques atribuïdes a l'objecte, és com un buscar una coherència conceptual que porti a seleccionar la informació o les característiques coherents amb les de la categoria existent, deixant de banda les que són diferents. En el coneixement interpersonal, l'individu tendirà a comprovar si la persona correspon a les expectatives que deriven de la idea estereotipada que té de la categoria social a la qual la persona pertany: TAJFEL, H. (1981): *Grupos humanos y categorías sociales. Estudios de psicología social*. Barcelona, editorial Herder.

²⁵ MAZZARA, B. (1997) *Stereotipi e pregiudizi*. Il Mulino, Bologna. P. 22.

Dins del pensament de Bruner ²⁶ els fonaments de l'estereotip i del perjudici passen a formar part de l'àmbit de la *psicologia popular* que explica el comportament dels éssers humans. Quan les coses "no són com haurien de ser", la psicologia popular produeix narracions, de manera que es pugui reconduir allò que és extraordinari i insòlit a una forma comprensible. En aquesta òptica l'estereotip i el perjudici no seria res més que un dels possibles registres narratius que cadascun de nosaltres, a l'interior de la pròpia cultura, té dins seu²⁷.

1.3.2. Malentesos

- *Des del punt de vista dels catalans*

“A menudo me pregunto, cuando me cruzo por las calles de m ciudad con esos bulliciosos grupos de turistas italianos vestidos de manera ridícula, cómo se las apañan los herederos de César y Leonardo para reproducirse. Esta cuestión me la formulo cuando veo que los integrantes de dichos colectivos tan latosos pertenecen todos, ¡todos!, al sexo masculino. Venga, no me digan que nunca se han fijado en ellos. Con el ruido que hacen es imposible que pasen desapercibidos. Los italianos hablan fuerte, molestan a los transeúntes y ofenden especialmente a las personas sensibles con sus camisetas chillonas con inscripciones en inglés y sus grotescos pantalones cortos floreados. Añádanles a estos detalles vestimentarios unos cortes de pelo lamentables y todo tipo de collares, pendientes y nomeolvides, y se encontraran con una invasión juvenil francamente molesta. Ante la pregunta de por qué estos muchachos no consiguen que ninguna chica de su país les acompañe en sus peregrinaciones por España caben varias respuestas:

1. Son homosexuales. Poco probable, pues a pesar de su aspecto andrógino se pasan el día incordiando a nuestras compatriotas, tratando de seducirlas con su labia y de llegar a su jugosa entrepierna de la manera más rápida posible.

²⁶ BRUNER, J. (2001): *La cultura dell'educazione*. Feltrinelli, Milano.

²⁷ Els judicis socials no es fonamenten tant en procediments lògics com en la seva exigència d'assignar significat al món segons codis socialment compartits. En aquest sentit els estereotips poden ésser entesos com explicacions socials, una manera de compartir creences i opinions. Procés de valoració social del comportament del altres.

2. *Son unos maníacos sexuales. Igualmente improbable: alguien que pierde tanto tiempo en la peluquería y en tiendas de ropa no puede dedicarse full time al acoso sexual.*

3. *Son unos plastas. No deben serlo tanto cuando observamos con horror cómo muchas de nuestras mujeres ceden ante sus asechanzas, e incluso, los recuerdan con cariño cuando por fin vuelven a su país.*

4. *Las mujeres italianas están más a gusto en su país cuando los hombres lo han abandonado. Pudiera ser: por lo menos pueden descansar durante unas semanas de la pesadez de sus compatriotas y recibir a los extranjeros con los brazos abiertos.*

(...)

¿Qué se hizo de la Italia de Petrarca, Leonardo, Lampedusa y Leopardi? ¿Dónde están el arte de otrora, la gloria de Roma y de todas esas cosas? ¿án el arte de otrora, la gloria de Roma y de todas esas cosas? ". (R. De ESPAÑA)²⁸

- ***Des del punt de vista dels italians***

“Tant bon punt es passa la frontera d’Estat, a l’italià li agafa com una mena de psicosi coneguda com “camaleonisme al revés”. Això consisteix en l’impuls incontrolat d’atreure tota l’atenció mitjançant una barreja de poderós exhibicionisme i maleducació. Unes pistes per reconeixen la patologia:

- 1. volum de veu molt alt: durant les vacances el mascle italià no baixa mai dels 100 decibels en una conversa normal. Està científicament comprovat que un grup d’italians xerrant, produeixen a l’oïda, els mateixos efectes que un After-hours.*
- 2. vestits: quan és a l’estranger, l’italià va pràcticament nu i això gairebé és positiu perquè quan es vesteix espatlla tota la reputació que s’ha guanyat la moda italiana en el món.*
- 3. racisme: doncs sí, l’italià és capaç de enriure-se’n de tots els estrangers. Se’n riu dels alemanys, suïssos, anglesos... els quals, educadament els fan vores i*

²⁸ Tret de DE ESPAÑA, Ramón²⁸: “Europa mon amour”, Barcelona, Ediciones Irreverentes, 2002, p. 23.

prohibeixen absolutament a les seves filles que se'ls acostin com si patissin el SIDA.

- 4. llengües: no sé perquè, els italians creuen que tothom ha de parlar l'italià i es sorprèn molt quan ell parla l'anglès "a la Totò" i ningú l'entén. (L'ITALIANO IN VACANZA)²⁹.*

La recerca s'ha interessat molt poc per l'estudi dels malentesos culturals, mentre que un dels aspectes fonamentals del nostre ensenyament és la prevenció dels malentesos interculturals que puguin produir un resultat negatiu en l'intercanvi comunicatiu.

Donat que la cultura i la llengua estan íntimament lligades, la distinció entre malentès cultural i lingüístic no és massa precisa. Sovint, quan es parla de malentès, es pensa a una "incomprensió lingüística" i no tant a un malentès cultural (lligat a una divergència de codis culturals), i aquest és segurament més contraproduent perquè impedeix el correcte desenvolupament de la funció comunicativa.

Un malentès és una divergència d'interpretació entre persones que creuen que s'entenen i per aquesta raó representa un incòmode esdeveniment en el desenvolupament de l'intercanvi comunicatiu.

Segons la psicologia, la comunicació pot ésser representada com un sistema format per múltiples canals en els quals l'actor social (que ho vulgui o no) hi participa en cada moment mitjançant els gestos, les mirades, els silencis (o amb l'absència d'aquests). Com a membre d'una certa cultura fa part de la comunicació (Hall). El mecanisme responsable dels malentesos en les situacions interculturals tenen el seu origen en el fet que els sistemes internacionals i les regles de cortesia en particular, varien sensiblement d'una cultura a l'altra. Els membres de diferents cultures generalment són poc conscients de la existència de les variacions, considerant, d'aquesta manera, com a universals, les normes apreses des de petits. En el moment en què ens trobem davant a un interlocutor d'una cultura estrangera, hi ha el perill que en la comunicació es produeixi un cert nombre de fracassos en el procés de codificació. Això és degut al fet que l'interlocutor de cultura estrangera trasllada al nou context cultural els propis usos d'origen, efectuant d'aquesta manera un calc pragmàtic que molt probablement originarà un malentès (i adjudicarà el no aconseguiment de

²⁹ Tret del recull de les classes del prof. Antonio Paruccato, de la Boston University, Facultat de Sociologia, Departament "Italian culture". Traducció nostra.

l'objectiu comunicatiu a una mala gestió de la llengua o, en termes psicològics, a manca d'educació ...) (KERBRAT-ORRECCHIONE)³⁰

Ja que resulta molt difícil prendre les distàncies de tots els codis culturals que hem assimilats i que ens semblen universals, els malentesos culturals es produeixen molt sovint entre parlants que provenen de cultures diferents. Per aquest mateix motiu, el malentès cultural s'ha de diferenciar molt bé dels problemes lligats a una comprensió dolenta o a un desconeixement de codi lingüístic: aquests malentesos poden ésser originats, no tant de la diferència en les capacitats de control del codi lingüístic, sinó més aviat fruit de les diferències de les normes culturals que estan a la base dels sistemes de conversació. Aquest fet és particularment evident quan en la interacció ambdues parts parlen molt bé una llengua que per ells no és la L1.

1.4. CARACTERÍSTIQUES DEL PROCÉS D'ADQUISICIÓ CULTURAL

“L'adquisició de les habilitats de comunicació intercultural passa a través de tres fases: presa de consciència, coneixement i habilitat. Tot comença amb la presa de consciència: el reconèixer que cadascú porta una mena de software mental que deriva del món on ha crescut i, per la mateixa raó, qui ha crescut en altres condicions, té un software mental diferent. (...). Després vindria el coneixement: si hem d'interactuar amb altres cultures hem d'aprendre com són aquestes cultures, quins són els seus símbols, els seus herois i els seus ritus (...). L'habilitat, el ser capaç de comunicar en una altra cultura deriva de la presa de consciència, del coneixement i de l'experiència personal” (HOFSTEDE).³¹

Estudis recents han demostrat que la competència cultural s'adquireix de la mateixa manera com s'adquireix la competència lingüística. Malgrat tot, els aspectes culturals són encara els que més costa que siguin treballats en l'aula. Molt sovint el professor no fa part de la cultura que ensenya i no és plenament conscient de les regles de conducta que l'envolten. D'altra banda, també pot ésser que els mateixos

³⁰ KERBRAT-ORRECCHIONI, C. (1996): *La conversation*, Paris, Ed. Du Seuil. Pp-56-59.

³¹ HOFSTEDE, G. (1980): *Culture's consequences. International differences in work-related values*, Beverly Hillas-London, Sage Publications.

professors hagin après des de petits, i de manera natural, les regles de la llengua que ensenyen i no s'hagin posat mai a analitzar els processos culturals que la fan particular (i que la diferencien de la cultura dels seus estudiants).

Hem vist que tots nosaltres elaborem mentalment estereotips que ens permeten catalogar la realitat que ens envolta, i aquests estereotips, tot i que poden ésser falsos (o difícilment demostrables), condicionen la percepció que tenim de les cultures. No cal però confondre els estereotips amb les regles que gestionen les maneres que cada societat considera acceptables, és a dir, “el que es diu”, “com es diu”, “a qui va dit” i “en quina situació” (lloc i moment), ja que aquestes són regles (la major part de les quals no descrites i diferents a la nostra cultura) fonamentals per entendre la cultura d'aquesta societat. Aquestes “regles”, que poden ésser de comportament o implicar actes verbals, poden provocar conflictes (sobretot en situacions comunicatives autèntiques) amb les quals tard o d'hora s'hauran d'enfrontar els nostres alumnes.

D'altra banda, alguns estudis han demostrat (SANS, N.; MIQUEL, L.³²) que quan més errors fa un estranger (lingüístics o comportamentals), més tolerància troba en el món que l'acull. Aquesta tolerància, però, disminueix a mesura que augmenta el nivell lingüístic, la qual cosa repercuteix negativament en l' "estranger". Si a més, per les circumstàncies que sigui, l'aprenent no ve corregit en els seus errors, aquests s'aniran fossilitzant i el nadiu que no entén l'origen dels comportaments no esperats (i molt probablement inadequats) tendirà a discriminar l'aprenent per unes actituds equivocades. Aquest fet es produeix sovint en estudiants d'una segona llengua molt propera a la primera (llengües transparents), els quals es salten la “fase de la tolerància” i passen directament a la fase dels malentesos culturals i judicis erronis per part del nadiu.

En el cas de estudiants amb un bon (o excel·lent) coneixement de dues llengües romàniques molt properes a l'italià (com els nostres alumnes), aquests, al moment d'enfrontar-se a una “situació real”, es trobaran en certa manera en desavantatge pel fet que les expectatives dels italians envers ells seran més altes, i el seu nivell de “tolerància”, menor.

És per aquesta raó que l'element cultural ha de rebre una consideració especial i s'ha de treballar des dels nivells més baixos d'aprenentatge de la llengua estrangera.

Partint dels estudis de Canale i Swain sobre les subcompetències de la competència comunicativa, J.M. Cots senyala la importància de començar a introduir des dels nivells més baixos de competència, informació explícita respecte a fenòmens

³² SANS, N., MIQUEL, L (1992): *El componente cultural: un ingrediente más en la clase de lengua*, Revista Cable, nº 9.

pragmàtics, discursius i culturals. “Així com ningú posa en dubte la quantitat d’energies que en l’ensenyament es dediquen a ensenyar una estructura sintàctica, als errors de tipus pragmàtic, discursiu i cultural no se li dóna la importància que aquests *requereixen*”³³. Això es produeix malgrat els efectes negatius que aquest tipus d’errors tenen en les relacions socials. La relació habitual del natiu en front d’errors d’aquest tipus no és el pensar que aquests han estat motivats per una deficient competència lingüística del parlant no nadiu, sinó en creure que són conseqüència de característiques personals com l’educació, la rigidesa de caràcter, l’ésser poc simpàtics, etc.

L’objectiu de preveure les interferències sociolingüístiques i culturals en la producció i comprensió dels missatges verbals esdevé essencial si tenim en compte el tipus d’estudiants amb els quals treballam. A tall d’exemple només cal recordar l’ús tant difós de la forma informal de tractament a casa nostra (tractar-se de “tu”), la qual tot sovint ve emprada per donar una connotació de proximitat o informalitat. Els nostres estudiants que, com a resultat d’un comportament cultural adquirit, projectin aquest tractament en una situació real italiana, cauran en un malentès i en una resposta oposada al seu objectiu, ja que la seva actitud serà entesa pels seus interlocutors com a manca de respecte. D’aquesta manera el missatge lingüísticament ben elaborat no obtindrà els resultats esperats (sinó més aviat, tot el contrari). Si a aquest ús de la forma de cortesia hi afegim l’abundància d’imperatius, frases curtes i pauses amb les quals normalment carreguem els nostres diàlegs, el que aconseguirem és que a més donar una imatge d’agressius i potser fins i tot de maleducats, els italians tinguin l’idea que no som capaços de portar endavant una negociació, al menys de la manera “elegant” que ells esperen, i que consideren fonamental segons les seves pautes apreses. Veiem, doncs, que el desconeixement de certs codis comportamentals poden provocar malentesos molt desagradables (imatge agressiva, dominant, mal acceptada) que no correspon a la veritat i que és el resultat d’un aprenentatge cultural incomplet (els exemples de totes maneres els analitzarem més endavant).

D’altra banda, en el cas dels catalans, la semblança cultural entre el català i l’italià és molt i, això mateix, facilita la tasca de comprensió, de reflexió i de comparació.

³³ COTS, J.M.-NUSSBAUM, L. (2002): *Pensar lo dicho. Reflexión sobre la lengua y la comunicación*, Lleida, Milenio. Pp. 35-38.

Altres aspectes a tenir en consideració són:

- el fet que ambdues cultures formen part d'una cultura occidental compartida.
- El que són llengües limitades a un únic país (certament amb alguna excepció geogràfica)

Per en Buttjes existeixen tres fases d'apropament a la cultura³⁴:

- La primera, *d'orientació pragmàtica-comunicativa*, on l'aprenentatge de la cultura serveix per reduir els problemes de comunicació.
- La segona, de *comprensió ideològica*, on qui aprèn una cultura reflecteix i critica els valors de la societat estrangera i els valors de la pròpia societat.
- La tercera, *d'orientació vers l'acció política*, on els estudiants prenen part dels esdeveniments i analitzen els fenòmens socioculturals.

Per Buttjes és obvi que les tres fases d'apropament als fenòmens de natura cultural descriuen i classifiquen les relacions de l'individu amb la societat estrangera. En la primera l'individu roman com a observador, i si actua ho fa per reduir les distàncies culturals que li impedeixen la comunicació social. A la segona fase, es produeix la reflexió i la comparació entre els diferents fenòmens culturals, així com la presa de consciència de les possibles diferències. A la darrera fase s'aprofundeix la comprensió crítica i es produeix una participació directa als esdeveniments socials. De totes maneres, el problema de l'adquisició dels continguts culturals continua essent tant complex com imprecís a causa de la possessió d'esquemes previs per part de cada individu.

³⁴ BUTTJES, D. (1982), extret de BYRAM, M. (1992) *Culture et éducation en langue étrangère*, Paris, Hatier-Didier, pags. 87-88.

En l'àmbit didàctic, la percepció cultural és un concepte molt més recent (Balboni, Oliveras, Cerrazola) i té molt a veure amb l'observació dels no nadius immersors en la nova realitat.

En aquest procés es podrien assenyalar els quatre moments que exposem a continuació i que profunditzarem a l'hora de treballar les Unitats Didàctiques³⁵:

1. *Fase de percepció inicial*, en la qual l'observador posa en acció un procés d'impregnació de tot el que és diferent es produeix l'inevitable enfrontament cultural provocat per la diferència dels esquemes mentals. En aquesta primera fase s'efectua una observació dels valors d'ambdues cultures, posant sobretot en evidència els valors fonamentals de la C1 ("així faig quan parlo la meua llengua, així em comporto en la meua societat").

2. *Fase de generalització*, en la qual s'exageren determinats comportaments sense verificar si la relació observada és constant o bé és esporàdica. En aquesta fase es posen en discussió els valors de la societat observada ("el que en la meua L1 i C1 és d'aquesta manera, en la L2 i C2 es produeix d'aquesta altra). Així s'arriba a conclusions d'aquest tipus:

Els italians respecte als espanyols

- a. Els espanyols no són puntuals, ni en les relacions personals ni en les laborals (generalització: els catalans són espanyols, per tant tampoc són puntuals).
- b. Els espanyols conviden sempre, sense distingir de quina manera i en quines circumstàncies (generalització: els catalans no ho fan, per tant són uns agarrats).
- c. Els espanyols (així com els catalans) són maleducats en el seu comportament, no donen les gràcies per tot i molt poc sovint es disculpen.

³⁵ Alguns autors afegeixen una cinquena fase, la qual correspondria a la fase d'imitació: reproducció de les actituds, gestos i comportaments propis de la C1. Aquesta fase no s'ha inclòs expressament perquè són

Els catalans/espanyols respecte els italians

- a. Els italians són efeminats (perquè es cuiden molt, tant en el físic com en la manera de vestir)
- b. Els italians són uns pesats (per la seva insistència en convèncer els demés de les seves conviccions).
- c. Els italians són uns covards (perquè no tant sols no creuen necessari sinó més aviat estúpid, insistir en una actitud o punt de vista quan han vist que és més convenient o convincent un punt de vista diferent).

En el procés d'adquisició dels nous valors culturals és normal que apareguin els models apresos amb l'imput cultural rebut. Un dels resultats immediats d'aquestes comparacions és l'aparició d'alguns estereotips. D'altra banda, l'observació superficial pot portar a conclusions equivocades. Amb tot, si la comparació es fa en el context adequat, pot tenir un valor pedagògic important. D'aquí la necessitat de contextualitzar les comparacions.

3. *Fase de reflexió*: l'observador, mitjançant noves experiències, va reordenant els seus esquemes inicials (per exemple saber com adequar-se al tipus d'interacció sociolingüística). En aquesta fase ha d'intervenir en els fets quotidians i ampliar els propis coneixements perquè a partir d'aquestes i d'altres experiències tindrà lloc l'aprenentatge inductiu i la imitació de certs models i esquemes. D'aquesta manera, generalitzacions que s'han fet en la fase anterior es veuran modificades (així, els "espanyols" arriben tard sempre dins uns marges socioculturals establerts; existeixen rituals que cal conèixer per convidar a beure i, a nosaltres, estar constantment disculpant-se o donant les gràcies pot resultar molest o incòmode. D'altra banda, l'atenció que dediquen els italians al seu aspecte segurament no té a veure amb l'homosexualitat, l'educació i la ironia no han de tenir una doble intencionalitat i el saber canviar d'idea a temps, en els esquemes mentals dels italians, és sinònim d'intel·ligència.

molts els estudiosos d'interculturalitat que consideren que la imitació en C2 no entren dins els principis de "culturitació".

4. *Fase de contextualització*, en la qual s'aprecien i jutgen les diferències de manera diferent: generant un mecanisme de comprensió empàtica.

Segons alguns autors, per arribar a obtenir una adquisició cultural per empatia cal viure una experiència directa de C2, participant a determinades cerimònies socials, etc. tot i amb això, s'ha demostrat que intervenir en fenòmens de natura sociocultural no implica necessàriament la comprensió d'aquests fenòmens. D'altra banda, si l'individu ha estat orientat, serà molt més fàcil que quan es trobi davant a una experiència real, la seva comprensió i adquisició de la C2 sigui molt alta i participi de manera adequada en la interacció típica de la C1.

Naturalment, el procés d'aculturació no és universal per a tots els estudiants: alguns poden saltar-se fases o bé no arribar a la quarta fase descrita. Així doncs, l'aculturació pot comprendre diferents estadis segons les exigències dels aprenents: es pot passar de un nivell mínim de coneixença de base (nivell lliandar), fins a un nivell pràcticament de parlant nadiu on les maneres de fer, la pronúncia i la gestualitat són molt properes a les d'un nadiu (CELENTIN-SERRAGIOTTO)³⁶. Tot dependrà de la disposició més o menys positiva dels estudiants en front de la LS i el desig de formar part del grup que parla la llengua³⁷, amb la qual cosa un altra cop s'ha d'acabar parlant de la importància de la motivació en la classe de LS.

2. TREBALL DUT A TERME

La **hipòtesi inicial** de treball és que malgrat la proximitat existent entre el català i l'italià, entre ambdues llengües poden existir diferències culturals que alteren el bon funcionament de la comunicació.

El treball dut a terme pren en consideració les interferències culturals que es poden verificar quan estudiants catalans entren en contacte amb la cultura italiana, perquè malgrat l'aparent proximitat cultural entre catalans i italians (o potser per això

³⁶ Paola Celentin -Graziano Serragiotto: Il fattore culturale nell'insegnamento della lingua <http://helios.unive.it/~aliasve/materiali/ilfattoreculturale.htm#1>

³⁷ Ibidem.

mateix), els malentesos es produeixen molt sovint i generen interferències que poden portar a situacions de malestar i a judicis de valor equivocats.

Els **objectius** dels treball són:

1. individualar les causes dels malentesos,
 2. elaborar propostes didàctiques que permetin resoldre possibles situacions de malentesos.
- 2. 1.** En primer lloc doncs, cal examinar quins són els elements susceptibles de provocar possibles situacions de malestar.

El **mètode utilitzat** en la recerca es fonamenta en diferents elements:

1. la teoria,
2. els estudis precedents,
3. el qüestionari.

2.1.1. Pel que fa a **LA TEORIA**, s'ha pres com a referència els estudis de E.T. Hall, G. Hofstede i P.E. Balboni.

a) E.T. Hall en els seus estudis ha explicat les diferències que caracteritzen la comprensió de les diferents cultures, posant de relleu l'existència de sistemes ocults de comportament que atribueixen significats a certes accions i comportaments. Els elements més importants són el context, l'espai i el temps.

- El *context* és la informació que envolta un esdeveniment i té una relació molt estreta amb el seu significat. En la contextualització intervenen dos processos diferents: el primer que es desenvolupa en el cervell, en funció de l'experiència viscuda (contextualització interioritzada, programada), i el segon que es produeix fora (contextualització externa) i comprèn la situació o

l'ambient on produeix una acció (contextualització situacional o ambiental). Quan dues persones parlen, una d'elles emet només una part del missatge, la resta l'afegeix la persona que escolta. Per tant, moltes de les coses que no es diuen, es sobreentenen. Però les diferents cultures són molt diferents respecte al que es considera tàcit. Les cultures que es caracteritzen per unes relacions molt "properes" (família, amics, clients, companys d'estudi, feina, etc.), com el cas de la catalana i la italiana, posseeixen un alt contingut d'informació mútua i és per això que en les seves relacions quotidianes no cal (ni s'espera) informacions prèvies. Aquest fet es produeix perquè aquestes participen a un tipus de cultura caracteritzada per un context comunicatiu alt, on la informació es troba principalment en la mateixa persona, amb poca informació explícita o transmesa en el mateix missatge. Això implica que en el procés d'aprenentatge d'una d'aquestes llengües s'ha de dedicar, en la programació de classe, espai pels elements culturals de contextualització. L'avantatge és l'alta predisposició dels estudiants que posseeixen una d'aquestes llengües respecte als elements contextualitzadors d'una nova llengua, perquè són conscients de la seva importància.

- L'*espai* personal i social (i la percepció que d'aquest té l'home), varia molt de cultura a cultura i influeix d'una manera molt important en la comunicació ³⁸. L'espai segons Hall no és només el territori que es pot veure, sinó que va lligat a altres aspectes com l'oïda, la pell i fins i tot l'olfacte.
- Respecte *el temps*, Hall distingeix entre les cultures "monocròniques" i les cultures "policròniques". Les persones que pertanyen a la primera categoria perceben el temps com quelcom lineal i focalitzen la seva atenció només en una sola acció. Les persones que en canvi pertanyen a les cultures policròniques focalitzen la seva atenció en la mateixa acció, prescindint del calendari. Aquestes persones són capaces de desenvolupar diferents accions contemporàniament i per a ells el més important són les persones i les relacions humanes: es preocupen més de les persones que els estan properes (família, amics, etc.) que no pas de la pròpia intimitat. En el cas dels italians i dels catalans, un altre cop ens trobem davant a cultures que pertanyen a aquesta segona categoria, de manera que novament podem comptar amb la "proximitat temporal" comuna en la pràctica didàctica.

b) Pel que fa G. Hofstede i els seus estudis sobre els sistemes de valors, el que més ens ha interessat han sigut les seves famoses quatre dimensions ³⁹:

- La *distància del poder*, entesa com la distància que separa les persones en base a la seva relació jeràrquica.
- L'*incertesa*, i la necessitat d'establir normes de conducta que facin previsibles el comportament humà.
- L'*individualisme*, entès com la relació entre les persones i la seva col·lectivitat (vist en algunes cultures com un aspecte positiu i en altres com un aspecte negatiu).
- La "*masculinitat*" (el paper que exerceixen els diferents sexes en cada cultura, etc.)

c) Per últim de P.E. Balboni s'ha pres:

- Els *punts* que presenta per "fugir dels *estereotips* i crear, sempre que sigui possible, els *sociòtíps* ⁴⁰ :
 - "les relacions socials",
 - "l'organització social",
 - "la casa i la família",
 - "la ciutat",
 - "la escola".
- Els models culturals i comunicatius que considera important sotmetre a observació:

³⁸ Molt interessant en aquest sentit és "*Distanza tra i corpi*" de P. CELENTIN a "*Comunicare con il corpo: Diverse prospettive nelle diverse culture*". Master Itals, Mòdul de G. Serragiotto: "*Didattica dell'italiano in prospettiva interculturale*".

³⁹ Tret de A. OLIVERAS (2000): *Hacia la competencia intercultural...*, p. 47.

⁴⁰ BALBONI, P. E, (1999): *Parole comuni, culture diverse. Guida alla comunicazione interculturale*, Venezia, Marsilio Editore, pp: 112-116.

- els “valors culturals de fons que interactuen amb la comunicació (temps, jerarquia de poder, etc.),
- l’ “ús del cos per fins comunicatius” (expressions de la cara, etc.),
- l’ús d’objectes amb finalitat comunicativa” (vestits, etc.).

2.1.2. En el segon punt, els **ESTUDIS PRECEDENTS**,⁴¹ es prenen com a referència estudis previs realitzats amb alumnes que viuen directament els problemes culturals en un ambient català/espanyol, en concret les dades que ens ofereixen els estudiants italians immersos en la cultura catalana⁴² (de manera que es poguessin prendre com a referència els elements que per ells eren estan on de xoc cultural). La idea de base ha estat pensar que les diferències culturals entre les dues llengües havien de ser percebudes pels estudiants catalans de la mateixa manera que havien estat pels italians (principi de la bidireccionalitat).

La unificació de les respostes dels nostres informadors ha permès poder establir una llista d’aspectes de “contrast cultural”:

- a) L’aspecte exterior de les persones: tots els nostres informadors italians opinen que “a Catalunya la gent es vesteix pitjor que a Itàlia”.
- b) El caràcter de les persones: tots els italians coincideixen en pensar que a Catalunya la gent és oberta, amable i disponible. Alguns pensen que els catalans tenen menys “mala idea” que els italians i també assenyalen que en aquí “*la gent és menys elàstica, menys diplomàtica que a Itàlia*”.
- c) En el món del treball, l’opinió és que les relacions entre els companys i amb el cap és menys formal que a Itàlia. També hi ha qui diu que abans d’arribar tenia una percepció equivocada i: “*creia que Espanya era un país prevalentment agrícola, més enrederit que Itàlia* (aquesta és una idea molt generalitzada entre els italians)”.

⁴¹ Ens estem referint als estudis de la professora Àngels Oliveres que ha estudiat els problemes culturals d’estudiants estrangers que es troben a Catalunya i que estudien el castellà. L’estudi desenvolupat per aquesta professora es fonamentava en recerques portades a terme a l’Escola Oficial d’Idiomes Barcelona-Drassanes, escola que també he pres com a referència per a aquest treball (és el centre on treballa i on van destinades les propostes d’unitats didàctiques que es treballaran posteriorment).

⁴² Tret de A. OLIVERAS (2000): *Hacia la competencia intercultural...*

- d) En les relacions socials, els nostres informadors tornen a coincidir en què *“les relacions socials són molt més fàcils, obertes, cordials, no tan programades com a Itàlia”*. Estranyament el que podríem pensar, consideren que la gent aquí és molt afectuosa.
- e) En relació amb les persones del l'altre sexe, les opinions canvien en funció del sexe de la persona que emet l'opinió. Pels homes, *“les relacions amb les dones catalanes són menys complicades que amb les italianes. No hi ha dobles sentits o dobles interpretacions”*. Per les dones, en canvi, *“a Catalunya els homes són amables amb les dones, una mica tradicionals, però que te'n pots confiar”*.
- f) Quedar, pels italians resulta molt més fàcil a Catalunya que a Itàlia.
- g) Contràriament a la fama que pesa sobre els catalans respecte els “dinners”, els italians opinen que en aquí *“els diners passen a segon pla respecte a les relacions socials, a diferència d'Itàlia que es valora massa aquest aspecte”*.
- h) Tots els italians estan d'acord en què l'oferta cultural de Barcelona és molt gran i els sorprèn, sobretot, que la gent surt molt (independentment de l'edat).
- i) Pel que fa a la ciutat, pensen que a Barcelona *“es molt fàcil viure i desplaçar-se”*, que Barcelona *“és molt organitzada”*, *“plena de gent, però neta”* i que *“hi ha molta més arquitectura moderna del que es pensaven”*.
- j) En altres aspectes, els italians destaquen que aquí es fuma molt, sobretot en els llocs públics.

2.1.3. Prenent en consideració els punts 1 i 2 s'ha elaborat el **QÜESTIONARI**.

2.1.3.1. El qüestionari recull les experiències de diferents persones que han viscut en contacte amb la cultura italiana i que poden indicar quins han estat per a ells els elements que han provocat dificultats en la comunicació (degut a una insuficient competència sociocultural).

Per a la selecció de la mostra s'han pres en consideració els aspectes que en aquest sentit la professora Oliveras indica com a importants: nivell mig-alt de LS (en aquest cas l'italià) i experiència en la comunicació intercultural (és a dir, persones que coneguessin altres llengües i que haguessin estat en contacte amb altres cultures –a part de la italiana- o haguessin viscut en altres països).

El qüestionari elaborat ha estat distribuït als alumnes del Cicle Superior d'italià (4t i 5è) de les E.O.I.s Barcelona-Drassanes, Girona i Lleida, any 2002-2003, per tal de triar entre aquests alumnes el que es podria considerar “l'informador ideal”⁴³, el qual haurà de posseir un elevat nivell cultural, experiència intercultural, coneixement d'altres llengües i altres cultures (veure les preguntes 4, 5 i 6 del qüestionari)⁴⁴.

Important era permetre als alumnes d'expressar-se lliurement (sense la por a l'error lingüístic o crítiques a les seves opinions..), per la qual cosa es va garantir l'anonimat dels informadors.

D'altra banda, i malgrat els problemes de quantificació que representen les preguntes obertes, es va optar per aquest tipus de preguntes per donar als alumnes la possibilitat d'expressar-se lliurement i aportar nous punts i aspectes no contemplats directament en el qüestionari i que podrien ésser significatius. Donada la gran possibilitat d'interpretacions en les preguntes i en les respostes, el professor encarregat del treball va ser també l'encarregat de dirigir la gestió dels qüestionaris (distribució, aclariments, anàlisi...) Molt d'aquest treball va estar facilitat per la coneixença directa d'aquest professor amb els alumnes, així com la coordinació amb els professors de les diferents escoles. Per evitar l'ensopiment i les respostes mecàniques, es va presentar el qüestionari com a activitat de classe, amb posterior feedback (i la possibilitat d'afegir comentaris i suggeriments).

2.1.3.2. Els ÍTEM

Les preguntes de la primera part del qüestionari eren de tipus personal i el seu objectiu era saber si els entrevistats responien a les característiques necessàries per a ésser considerats “informadors ideals” (veure el qüestionari i els gràfics en els annexos):

⁴³ “Ideal” perquè ells mateixos han seguit el procés d'aprenentatge/adquisició que seguiran els alumnes del Cicle Elemental E.O.I. B-D (1r, 2n i tercer curs,) al qual aniran destinades les Unitats Didàctiques.

1. Edat.
2. Sexe.
3. Llengua materna.
4. Nivell de estudis i especialització.
5. Llengües estrangeres i el seu coneixement.
6. Temporades passades fora del país.

La segona part del qüestionari anava adreçada a recollir informació sobre els factors que havien originat malentesos o xoc cultural en els estudiants catalans que havien viscut una experiència de convivència real i plena a Itàlia⁴⁵ (veure el qüestionari i els gràfics en els annexos):

8. Abans se començar a estudiar l'italià, què coneixies de la Llengua i la Cultura italiana?
9. Abans de començar a estudiar l'italià, quina idea tenies dels italians?
10. Ha canviat d'alguna manera la teva opinió respecte als italians des que estudies la seva llengua? Si Sí, de quina manera?
11. Després d'haver passat una temporada a Itàlia, has notat diferències entre els italians i els catalans? Punts:
 - a. L'aspecte exterior de la gent.
 - b. El caràcter de la gent.
 - c. El món del treball.
 - d. Les relacions socials..
 - e. Les persones de l'altre sexe.
 - f. Els horaris..
 - g. El menjar.

⁴⁴ Finalment, dels 120 qüestionaris contestats només 80 han estat considerats vàlids.

⁴⁵ En aquí per *catalans* s'ha considerat els alumnes que viuen a Catalunya i que coneixen o usen normalment el català com a llengua vehicular.

- h. El beure.
- i. El quedar.
- j. Els diners.
- k. L'oferta cultural.
- l. La ciutat.
- m. Les institucions/burocràcia.
- n. Els gestos.
- o. Els sentits (olfacte, oïda, etc.).
- p. Altres aspectes.

12. T'has trobat mai en una situació divertida o desagradable o en alguna circumstància en què el teu comportament no ha estat interpretat com esperaves?

13. Ha canviat la teva opinió respecte als italians després d'haver estat en el seu país?

14. Com creus que veuen o que pensen els italians dels catalans? Quines qualitats o defectes ens atribueixen?

15. Creus que els italians veuen en els catalans aspectes que són diferents de la resta dels espanyols?

Les preguntes 8, 9, 10, 13, van dirigides a conèixer la imatge estereotipada que l'entrevistat tenia respecte als italians i de quina manera aquesta ha canviat després d'una major coneixença de la llengua i de la cultura italiana.

La pregunta 11, entra de ple en les diferències culturals i es demana a l'entrevistat que expliqui la seva experiència respecte als punts indicats (o bé que n'indiqui de nous).

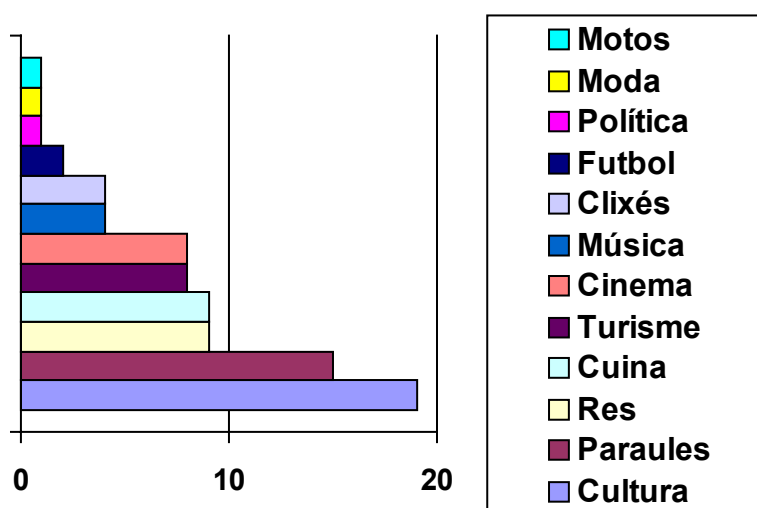
Amb la pregunta 12, es pretén focalitzar les circumstàncies concretes que han originat els malentesos i de quin tipus de malentès es tracta.

En les preguntes 14 e 15 es demana si coneixen la percepció (estereotipada o no) dels italians en front dels espanyols/catalans.

2.1.3.3. L'ANALISI.

Les respostes als qüestionaris no permeten una recerca estadísticament vàlida, de manera que sempre que ha estat possible s'ha mirat de combinar l'estudi quantitatiu amb l'anàlisi qualitatiu de les respostes més rellevants⁴⁶.

Les respostes a la pregunta 8 posen de relleu que gairebé tots els alumnes tenien coneixements de la cultura italiana abans de començar a estudiar aquesta llengua. Molts d'aquests coneixements estaven relacionats amb la cultura clàssica, l'art i també en alguns casos amb la literatura, resultat del seu background cultural personal. Molts diuen que ja coneixien paraules de la llengua italiana i alguns havien estat a Itàlia per turisme abans de començar a estudiar l'italià. Alguns estudiants posseïen coneixements previs relacionats amb els seus interessos personals: musica, cinema, futbol, moda, motos i política. En definitiva, són molt pocs els que declaren que abans de començar l'italià no sabien absolutament res o només “els clixés”.

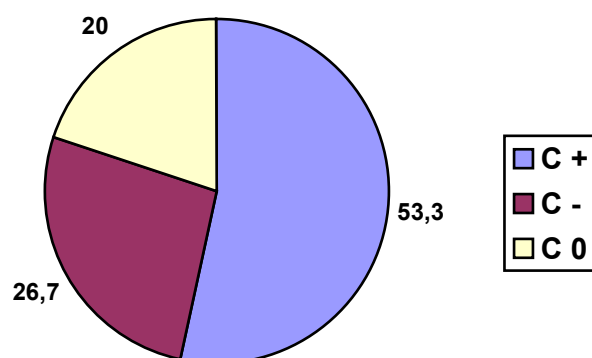

⁴⁶ Quan es parla d'un estudi “qualitatiu”, normalment ve entès com a oposició al concepte “quantitatiu” sense considerar per això una connotació positiva o negativa (favorable o desfavorable) de les respostes donades pels alumnes.

Aquests resultats són molt significatius perquè, normalment, els professors tenim una idea equivocada dels nostres alumnes quan pensem que aquests són com un “full blanc” i demostrem que molt sovint no sabem aprofitar el potencial que representa el bagatge cultural dels nostres alumnes.

A la **pregunta 9** (idea prèvia sobre els italians), els alumnes han presentat 17 respostes diferents, les quals no evidencien grans sorpreses. Les respostes donades les presentem acompanyades de una “C +”, “C-“ o “C0” que volen representar si a la resposta se li ha donat un càrrega (connotació) positiva, negativa o neutre.

“semblants a nosaltres” (llatins, mediterranis...)”:	18,7 %	“C +”
“divertits (simpàtics)”:	18,7 %	“C +”
“oberts” :	16,2 %	“C +”
“opinió positiva”(m’agradaven...)”:	8,7 %	“C +”
“gestuals”:	7,5 %	“C0”
“cal tenir-los ben lluny de les dones (llogons ...)”:	7,5 %	“C -“
“no te’n pots refiar (massa espavilats ...)”:	3,7 %	“C -“
“creatiu”:	3,7 %	“C +”
“sorollosos”:	3,7 %	“C0”
“elegants”:	3,7 %	“C +”
“massa llamatiu, notes”:	2,5 %	“C -“
“cultes”:	1,2 %	“C +”
“religiosos”:	1,2 %	“C0”
“emmarats”:	1,2 %	“C -“
“guapos”:	1,2 %	“C +”

Si tenim en consideració la càrrega lligada a les respostes, veiem que queda confirmada la recíproca simpatia i predisposició dels catalans respecte als italians, la qual cosa es tradueix en una motivació molt útil en l'aprenentatge d'una llengua estrangera.

A la **pregunta 10**, els estudiants han respost de la següent manera: el 44,7% declaren que no ha canviat la seva opinió respecte als italians des que n'estudien la llengua (la seva opinió ja era positiva). El 55,3 %, en canvi, declaren obertament que la seva opinió ha millorat.

Alguns comentaris interessants⁴⁷:

- *“No són tant superficials (o interessats) com em pensava”.*
- *“Són més amables (o simpàtics) del que pensava”.*
- *“M'ha sorprès que el país fos tant desenvolupat. Havia vist pel·lícules dels anys Cinquanta i m'havia fet una idea ben diferent”.*
- *“M'he adonat de què no tots els italians són iguals”.*

La **pregunta 11**, diferències existents entre els italians i els catalans que puguin ser motiu de xoc cultural, tenim:

⁴⁷ Tots els comentaris dels estudiants han estat traduïts al català pel redactor.

a) Segons els nostres informadors, **l'aspecte exterior** és un dels punts on s'aprecia major diferència entre catalans i italians. El 75,6 % dels estudiants han assenyalat, a l'hora de vestir, aquesta forta diferència mentre que el 24,4 % no els ha semblat que hi hagués una diferència massa important entre els catalans i els italians del Nord. Comentaris al respecte:

- *“Els catalans no pensen tant a l'aspecte exterior”*
- *“Els italians es preocupen molt (o massa) pel seu aspecte exterior i no només les dones, sinó també els homes (potser encara més)”.*
- *“A Itàlia la gent és molt elegant (massa elegant), fins i tot en situacions informals”.*
- *“Les noies es pinten molt, com si sempre haguessin d'anar a una festa”.*
- *“Els nois sempre van perfectament pentinats i amb les ulleres de sol”*
- *“Els italians, pel que fa al seu aspecte, són una mica esnob”.*
- *“Als catalans ens agrada més el estil grunge”.*

b) Respecte al **caràcter de la gent**, els entrevistats diferencien clarament entre “la gent del Nord i del Sud d'Itàlia”. El 56,4 % considera que el caràcter de l'Italià del Sud és molt millor que el català (més amables, oberts, sociables), mentre el 43,6 % (curiosament els que han estat al Nord) creuen que el caràcter és més o menys igual. Interessants (i aguts) són alguns comentaris:

- *“El caràcter de la gent del Nord d'Itàlia és com el dels catalans”.*
- *“Potser els catalans són menys oberts, però per nosaltres un amic ho és per sempre i la relació no és tant superficial com a Itàlia”.*
- *“Els catalans som gent més seriosa, més seca, mentre que els italians són més comunicatius”.*
- *“Són més alegres que els catalans, però una mica indiscrets. Et demanen, directament, coses personals. Això, un català, potser no ho feria”.*

- *“Sempre són molt amables i atents amb els convidats”.*
- *“Els italians són molt educats, protocol·laris”.*
- *“M’ha sorprès molt la seva consciència social”.*
- *“El caràcter dels italians és fantàstic: sempre et diuen que parles molt bé l’italià, fins i tot quan t’equivoques”.*

c) En el **món del treball**, els estudiants no aporten massa informació perquè són pocs els que han tingut relació amb el món del treball a Itàlia. Els comentaris aportats, però, afirmen que a Itàlia hi ha una major jerarquia i serietat en les relacions, així com una certa “desorganització” perquè no saben treballar en equip.

- *“Hi ha molta jerarquia, es prenen la feina molt seriosament (parlen molt de feina) i no saben treballar en equip (al menys on vaig ser jo). També he notat que donen molt de pes a la nota de la llicenciatura”.*
- *“A la feina es parla amb molta serietat, són més primmirats i hi ha més burocràcia (tot i que no la respecten)”.*

d) En les **relacions socials** (entre coneguts, amics, família, etc.), els aspectes que destaquen són els següents:

- Una dependència molt gran (una relació molt estreta) amb la família:

“Els italians estan molt lligats a la família”. “Pels catalans la família també és molt important, però no tant com a Itàlia”.

- Un lligam molt fort dels homes amb les seves mares:

“No entenc com les dones italianes poden suportar aquesta presència constant de les mares dels seus homes o promesos”, “els italians han de

telefonar sempre a la seva mare, anar a trobar la mare, anar a menjar a ca la mare ...”.

- Els compliments:

“Als italians els encanta quedar bé. A vegades sembla que et prenguin el pèl”.

- La hospitalitat:

“Quan vas a casa d’algú sempre et conviden a cafè o a menjar alguna cosa”.

- Els petons:

“A Itàlia la gent que no es coneix no es fa petons. Això per mi va ésser un problema”. (Al Sud) “dos homes fent-se petons? En aquí mai”.

- La cortesia:

“A Itàlia et tracten sempre de vostè (“dare del Lei”)” “la primera vegada que vaig conèixer els avis del meu xicot, els tractava de tu i el meu xicot em va dir que els havia de tractar de vostè”.

e) Les persones de **l’altre sexe**. Aquest és un punt on els nostres informadors també han trobat força diferències respecte a Catalunya. Per a ells a Itàlia els rols home-dona estan més marcats. Els comentaris més freqüents és que a *“Itàlia els homes són masclistes”* i les dones menys independents respecte a Catalunya. Hi ha qui creu que la relació entre els diferents sexes a Itàlia és *“una mica superficial”, “poc espontani”* i a les noies se’ls fa pesat la mala (o massa bona?!) fama que tenen les espanyoles a Itàlia.

- *“Els nois italians no són tant moderns com els catalans”, “els homes són més masculistes”, “l’home és un conquistador”, “els homes parlen molt de dones”, “és molt curiós com els homes es comporten amb les estrangeres”, “l’home no considera a la dona al seu mateix nivell”.*
- *“Les dones surten molt poc soles”.*
- *“Els homes i les dones es comporten de manera diferent quan estan amb els amics/amigues que quan estan amb la seva parella”, “els homes són oberts i les dones inaccessibles”, “el món dels nois i el de les noies està molt separat, les dones no participen a les converses dels homes i al revés (això no passa a Catalunya)”.*

f) Un aspecte en el qual les diferències entre Catalunya i Itàlia són més grans són els **horaris**. De totes maneres els entrevistats no han tingut massa problemes perquè ja eren conscients d’aquesta nostra “característica” i a part dels problemes d’organització inicial i la preferència dels horaris espanyols no va suposar cap xoc cultural. En aquí també distingeixen les diferències existents entre el Nord i el Sud d’Itàlia. Comentaris al respecte:

- *“Els horaris italians són molt més europeus que els nostres”.*
- *“A casa d’en Riccardo, el meu xicot, es dina a dos quarts d’una i se sopa a les set, imagina’t, jo que a Barcelona no dino mai abans de les tres ni sopo abans de les deu!!*
- *“Pels àpats només cal acostumar-se, com en qualsevol altre país. Els horaris de la televisió ja són més difícil d’entendre”.*
- *“Les botigues... a Milà, a les set, es tanquen totes les botigues!”.*
- *“La família amb la que vivia se n’anava a dormir a les deu. Això, per a mi, era la mort”.*
- *“A Catalunya es viu més tard i més fora de casa”.*

g) El **menjar** italià ha estat molt valorat per tots, notant les diferències regionals. De totes maneres, pel gust dels nostres informadors, es menja massa pasta (massa sovint) i poc peix i arròs. A tots els resultava massa cars menjar fora de casa. Alguns comentaris:

- *“No es pot comparar la cuina italiana amb el que es menja fora d’Itàlia”.*
- *“ La cuina del Nord d’Itàlia s’assembla una mica a la francesa”.*
- *“ Penso que els italians es preocupen més que nosaltres pel menjar”.
Pels italians no és fàcil acceptar altres maneres de menjar que no sigui la seva. No els agrada canviar”.*
- *“ La cuina catalana és més variada: es menja més peix, més carn, més arròs, verdures i llegums (tot això perquè es menja menys pasta).*

h) Pel que fa a les **begudes**, no troben massa diferències (ni pel tipus de begudes, ni pels “rituals”), a part del cafè (molt bo per a tothom) i que “*es beu a totes hores*”.

- *“Em resulta molt curiós que els italians prenguin l’aperitiu a les set”.*
- *“El cafè és molt bo. És curt i es veu ràpidament, sense asseure’s”. “El cafè és quasi una religió pels italians”.*
- *“A Itàlia la cervesa és caríssima, també el vi i els alcohòlics”.*

i) A l’hora de **quedar** les diferències les trobem sobretot en el lloc on es “queda”. D’altra banda, segons els nostres informadors, els italians són menys puntuals que els catalans. Alguns exemples:

- *“ A l’hora de quedar, es fa sempre a casa d’algú i no al bar com ho fem nosaltres”.*

- *“A Itàlia quedar amb els amics és fàcil, sempre i quan no hi hagi cap fet de família important el mateix dia”.*
- *“En el Sud, a l’hora de quedar, són menys seriosos que els catalans”,*
- *“Per les coses oficials els italians són molt complicats”.*
- *“Pensava que en quan als horaris, els italians eren com els espanyol. Després he vist que els respectaven força”.*

k) Pel que fa als diners, les opinions varien en funció de la pròpia experiència (més o menys generosos que no pas els catalans) i d’on han estat. En general diuen que *“a Itàlia es paga per tot”* i opinen (curiosament) que els italians donen als diners més importància que els catalans. Alguns comentaris:

- *“A l’hora de pagar jo no sabia com fer i els meus amics m’han explicat que es podia dividir”.*
- *Al principi els nois paguen sempre, després ja no”.*
- *“Entre amics no es mira gaire, ara paga un, ara l’altre”.*
- *“M’ha semblat entendre que als italians no els agrada gaire deixar o oferir diners. Potser ho diuen, però no ho fan”.*
- *“Itàlia és cara, es paga per tot”.*

l) Pel que fa l’oferta cultural, els informadors distingeixen entre els museus (*“la cosa millor d’Itàlia”*) i la vida nocturna (*“millor a Catalunya”*):

- *“Hi ha molts més museus a Itàlia que a Espanya”, “els museus són esplèndids, però no estan ben organitzats”.*
- *“ Per nosaltres l’oferta cultural resulta molt cara”, “els restaurants i els locals són molt cars, i els museus també”.*

- *“Els bars són més pijos que els nostres, són molt de design, no es pot llençar res per terra”, “tanquen molt d’hora”, “manquen activitats musicals”.*
- *“La nit a Catalunya és més viva”, “a Catalunya es passa més temps al bar, “pensava que a Itàlia hi havia més festa”.*

m) Pels catalans les **ciutats** italianes són fantàstiques (*“les ciutats semblen museus”*), però són menys organitzades que Barcelona. Pels estudiants, els aspectes negatius són que es fa servir molt el cotxe i per tant hi ha molt de tràfic, soroll i contaminació. De totes maneres, per ells, l’aspecte més alarmant és que els italians no respecten les senyals de tràfic i són molt imprudents.

n) Un altre aspecte que crea gran dificultat als catalans (tant de comprensió com de gestió), són les **institucions**:

- *“El pitjor que té Itàlia és la burocràcia, que és ineficient”, “tot és molt complicat, s’han d’omplir molts formularis, és difícil fins i tot comprar el bitllet del tren”.*
- *“Penso que la burocràcia i les institucions italianes funcionen pitjor que les catalanes”, “en aquest sentit, les coses són molt més fàcils a Catalunya”.*
- *“Les taxes són altíssimes”,*
- *“En l’atenció als clients, no són gens amables”.*

o) **Els gestos**. Tots els nostres entrevistats coincideixen en què els italians fan servir molt els gestos i que en general són molt més expressius que els catalans (*“un italià, encara que no parli, es fa entendre pels gestos”*). Els nostres informadors constaten que els gestos no els fan perquè sí, sinó que segueixen tot un ritual, per tant *“cal estar molt atent a no entendre les coses malament”* ja que *“a vegades els gestos italians tenen significats diferents que els catalans”*. Aquesta “característica italiana” resulta per alguns “excessiva”: *“era el que ens*

esperàvem, tot i que a vegades resulta una mica exagerat". Per últim hi ha qui nota que la gestualitat a Itàlia i a Catalunya s'expressa de maneres diferents: *"una vegada una noia italiana em va dir que quan nosaltres parlem fem servir el cap (ulls, boca...), mentre que ells, en canvi, fan servir les mans"*.

p) Pels **sentits**, en canvi, els informadors diuen que no han trobat diferències: *"tots som mediterranis"*, amb matisos:

- *"Els italians són nets, nets, nets"*.
- *"Totes les cases italianes fan olor de cafè"*.
- *"Els italians es perfumen massa!!!"*.

q) A **"altres aspectes que t'han sorprès"**, l'opinió més difusa és que *"la gent és molt amable"*, seguit d'una gran varietat d'aspectes:

- *"M'ha sorprès veure que la religió és més evident que a casa nostra: sembla que la gent li dóna força importància"*.
- *"Tenen una certa obsessió pel sexe, en parlen sempre"*.
- *"Es tornen bojos amb el futbol"*.
- *"Pensava que era un clixé però la veritat és que els nois estan molt, molt emmarats"*.
- *"M'he quedat boca badat per la manera com condueixen"*.
- *"Cal estar sempre molt atent perquè sovint hi ha qui es vol passar de llest"*.
- *"M'he quedat sorpresa de com és de cara la vida a Itàlia (impostos, taxes...). Per això penso que es viu millor a Catalunya"*.
- *"Les botigueres no són gens amables"*.
- *"Sembra que no, però saben escoltar i esperar que l'altra acabi de parlar abans de contestar"*.

- *“No entenc com de vegades són tant insistents, si a Catalunya per obtenir una cosa has d’insistir tant, la cosa perd valor. Potser és una qüestió d’orgull...”*.
- *“Quan coneixes una persona per primer cop no s’acostuma a fer petons. Jo anava petonejant a tothom i resultava una mica ridícula!”*
- *“La gent fuma molt menys i no trobes mai tabac en lloc”*.

De les respostes a la **pregunta 12** (“situacions en les quals han viscut un malentès”), podem distingir diferents aspectes:

- Malentesos generats per diferències culturals (desconeixement cultural):
 - *“Vaig anar a un restaurant i de primer vaig demanar una amanida i de segon un bistec. Quan vaig acabar l’amanida em van portar el segon, que anava acompanyat d’una amanida igual a la que m’acabava de menjar (“il contorno”). Em vaig quedar molt parada. No sé, algú em podia haver avisat!”*
 - *“Vaig anar en tren a Pisa i tot i que vaig comprar el bitllet em va tocar pagar una multa perquè no l’havia picat a l’estació. I jo que sabia? Pensava que ja me’l picaria el revisor”*.
- Malentesos generats per diferències d’actitud (comportaments):
 - *“La manera de parlar dels catalans, i la dels espanyols en general és molt imperatiu. Me’n recordo que una vegada vaig demanar a un amic*

que em comprés una cervesa i es va enfadar molt per la manera que li vaig dir, com si l'hagués insultat”.

- *“He descobert que quan fas els dos petons, els italians comencen pel costat contrari de com ho fem nosaltres. De manera que fins que no ho saps et quedes sempre tot encarcerat i posant la galta equivocada”.*

- *“Una vegada vaig convidar uns amics a casa. No sé, com que sóc espanyol, ells deurien de pensar que jo prepararia la paella i la sangria... però com que jo no sé cuinar els vaig oferir vi italià i un panettone i això els va saber greu”.*

- *“Una vegada em vaig discutir amb un poca-solta que es volia saltar la cua per comprar els bitllets a l'estació de Parma. Jo, normalment sóc una persona tranquil·la, però aquestes persones que sempre es volen passar de llestos, em treuen de polleguera!”.*

▪ Malentesos generats per diferències lèxiques (o per “falsos amics”):

- *“Una vegada vaig explicar a un client italià que nosaltres per Nadal mengem un pastís que es diu “mona” li va fer tanta gràcia que s’ha convertit en una broma que explica a tothom. Sort que no li vaig dir que per Sant Joan mengem coca. No sé que hauria pensat”.*

- *“Els catalans diem sempre “anem a fer un cafè” i com que el català i l’italià s’assemblen jo a Itàlia sempre deia” fer” en lloc de “prendre”, i clar, no m’entenien (i jo no entenia perquè n m’entenien...)”.*

- *“Pensava que la paraula “ricoverarsi” (anar/entrar a l’hospital) volia dir “recuperar-se” i no entenia mai perquè si algú s’estava recuperant, havia d’anar a l’hospital”.*

(...)

- altres:

- *Jo treballo en un hotel a Barcelona i sempre m'ha fet molta gràcia quan sento els italians quan diuen "hola", tant quan arriben com quan se'n van (a Itàlia diuen "ciao" per ambdues situacions), de manera que no se sap mai si arriben o se'n van".*
- *"Quan jo vaig arribar a Itàlia no parlava l'italià i em feia molta gràcia veure que parlant en català m'entenien millor que en castellà".*
- *"Quan vaig anar a Itàlia no parlava gaire bé la llengua. Vaig anar a un restaurant i m'esforçava, m'esforçava per fer-me entendre amb el cambrer. Al final va resultar que ell era de Cadis i que parlava l'italià pitjor que jo".*

A la **pregunta 13**, "Ha canviat la teva opinió respecte els italians?", el 54% ha contestat que mantenen la mateixa bona opinió que tenien abans de començar a estudiar l'italià, el 30 % afirmen que la seva opinió ha millorat i el 16% que la seva opinió ha millorat moltíssim.

- *"No sé, jo em pensava que eren molt diferents, que cridaven sempre i que empaitaven a les noies... ara sé que no són així".*
- *"Abans pensava que tots eren baixos i morenos i que les dones eren com la Sophia Loren, després me n'he adonat que Itàlia era molt diferent".*
- *"Després de conèixer els italians, tinc més ganes d'aprendre bé la seva llengua i estudiar la seva cultura".*
- *"Tot i que ens assemblem molt, segurament per la història o perquè som mediterranis, el nostre caràcter i manera de pensar és diferent. Segurament per això que m'agraden tant".*

Respecte al que pensen els italians dels catalans (**pregunta 14**), la major part dels entrevistats diu que “els italians no saben res dels catalans”, tot i que quan ens coneixen, “els agradem”. Pensen que “*som menys europeus, menys enrederits del què pensaven*”. Normalment ens atribueixen els estereotips dels espanyols: “*creuen que no treballem mai, que fem sempre “la siesta” i que cada nit ens la passem de festa*”. A més, “*els agraden molt les dones espanyoles*”, “*ens consideren molt exòtiques, calentes i això, a vegades, pot ésser un problema*”, tot i que no distingeixen la provinença regional. La sorpresa és que “*pels italians, els latin lover són els espanyols*”.

Per últim, la **pregunta 15** (si “els italians se n’adonen de què hi ha diferència entre els catalans i els no catalans”), la sorpresa ha estat que “*ens coneixen més del que crèiem (sobretot Barcelona després de les Olimpíades)*”, però no ens coneixen tant com per haver format estereotips sobre els catalans. En general coneixen alguns aspectes o personatges catalans famosos a nivell internacional: el Barça, la Caballé i Carreres, Gaudí i Dalí. Molts pensen que el català és un dialecte de l’espanyol (paral·lelisme amb els dialectes italians). Molts saben que es parla català a Sardenya. Qui ha estat a Catalunya creuen que som “*prim mirats, racionals i seriosos*”, “*els més europeus d’Espanya*” i “*els suïssos d’Espanya*”. Curiosament, “*tinc un amic italià que venia molt a Barcelona per feina. Aquest amic sempre em deia que podia distingir un català d’un que no ho era per l’aspecte físic. Segons ell, el caràcter dels catalans també és diferent, més seriós*”.

2.2. LES CONCLUSIONS

Al començament del treball s’havia partit de la hipòtesi que malgrat la semblança que hi ha entre el català i l’italià, existeixen diferències culturals que donen lloc a malentesos que poden dificultar la comunicació. L’anàlisi dels qüestionaris han constatat que aquestes interferències culturals influeixen en el procés comunicatiu més que els mateixos problemes lingüístics.

Moltes de les situacions de malestar que es poden arribar a crear estan relacionades amb aspectes psicològics adquirits durant el procés d’aprenentatge general (que va des de petits fins a adults), fora de l’ambient estrictament acadèmic (hi

influeix la família, la religió, la història viscuda, probablement l'àmbit geogràfic i climàtic...). D'altra banda, hi ha sempre una mena de xovinisme cultural que porta a pensar que tot el que és nostra, el que "ens pertany", és el que compta, de manera que si no es té la predisposició mental de fer l'esforç per entendre el que es diferent, el que es nou no ho deixarà mai de ser-ho. El coneixement (la informació) és el primer pas cap a l'acceptació de las diferències i molt sovint la manca d'una reflexió orientada provoca la no resolució de conflictes que sovint podrien ser de fàcil solució. D'aquesta manera, fins i tot immersos en un món lingüístic i cultural diferent, podem restar en la ignorància del que pels altres resulta molt obvi i que per nosaltres és incompreensible. Ja hem vist que en català parlar fent servir molts imperatius en una conversa pot servir per relaxar la tensió de algunes negociacions. D'aquesta manera, el català que en el seu procés d'aprenentatge ha interioritzat aquesta manera de procedir, donat que li ha funcionat en anterioritat, al moment de parlar en un ambient italià (i sense la informació adequada), repetirà el mereix tipus d'estratègia lingüística, amb la qual cosa no solament no obtindrà els resultats esperats, sinó tot el contrari (malentesos i probablement una situació de tensió per una percepció equivocada: maleducat, prepotent... per part dels italians). Probablement la cosa pitjor no serà la situació en si (el no aconseguir de l'objectiu comunicatiu que s'havia proposat), sinó que trobant-se un altre cop en la mateixa conjuntura tornarà a reproduir el procediment equivocacat perquè no ha après del seu anterior error. En canvi, si el català en qüestió hagués estat informat adequadament de certs procediments mentals italians, probablement hauria estat en grau de desenvolupar estratègies que li permetessin fer front a certes situacions (i si més no comprendre quin és l'origen del malentès i evitar que aquest es torni a produir). Aquesta tasca de guia és la que ha de desenvolupar el professor de llengua a l'hora de posar l'aprenent en contacte amb una nova cultura, la qual, perquè diferent, diferirà de la seva (i per tant no en controlarà els "codis" preestablerts).

D'altra banda, l'anàlisi del qüestionari demostra que els malentesos o situacions d'incomprensió que es donen en italià, no resulten ésser tant greus com per produir un "xoc cultural irreparable". També cal tenir present que els nostres entrevistats són alumnes amb un nivell avançat d'italià, amb un coneixement intercultural molt alt i una gran capacitat de reacció. No tots els nostres alumnes, però, responen a aquest perfil d' "alumne ideal" dels nostres informadors i per això, al final, pot resultar difícil preveure totes les situacions de malentès amb què es poden trobar els estudiants al llarg del seu recorregut. De totes maneres, l'objectiu serà sempre desenvolupar en ells la capacitat de comprensió, d'acceptació i si és possible, també d'imitació, a través models/situacions pròpies de la cultura italiana.

Aquest apropament a la nova cultura s'ha de fer contemporàniament al procés d'aprenentatge de la nova llengua, de manera que no es produeixi la fossilització d'errors de tipus cultural. Això és important perquè el no superar les situacions d'equívoc en el procés comunicatiu podria, fins i tot, portar a un canvi de percepció i passar d'una idea prèvia positiva a una idea negativa respecte a la nova llengua, amb la consegüent baixada d'interès per l'italià (objectiu últim d'un professor de llengua).

De moment, i tal com ja ha quedat demostrat, podem comptar amb la recíproca simpatia i interès entre la cultura catalana/espanyola i la cultura italiana, sigui com a conseqüència d'un apropament real o per una certa "mitització" de l'altre. És en aquesta motivació que ens haurem de centrar per poder després anar ampliant les coneixences de l'altre (i perquè no, de nosaltres mateixos). D'aquesta manera, mica a mica, podrem passar de la cultura de la "quotidianitat" a altres formes de cultura: tradicions, història, literatura o qualsevol altre aspecte que pugui interessar als estudiants. La cosa important és que siguem en grau de desenvolupar en els nostres alumnes les estratègies necessàries per a què siguin capaços d'elaborar autònomament els propis "recorreguts" culturals, fins i tot (o sobretot) fora de l'aula.

3. RESULTATS OBTINGUTS: LES PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Un cop analitzats els malentesos i estudiades les situacions concretes en què es produeixen, s'havia de passar a l'objectiu segon i fonamental del nostre treball: l'elaboració de les propostes didàctiques.

Les propostes didàctiques per als nostres estudiants havien de respondre a les següents premisses:

1. Havien d'estar pensades per a alumnes adults (responent a la tipologia d'alumnes de les Escoles oficials d'Idiomes).
2. Havien d'anar adreçades a estudiants catalanoparlants o que estiguessin immersos en un context catalanoparlant. És a dir, pensades per a alumnes amb el coneixement d'una o més d'una llengües transparents respecte a l'italià. Això suposa comptar amb alumnes amb un elevat desenvolupament de les

estratègies de comprensió oral i escrita, la qual cosa permet aprofitar la proximitat de les llengües a l'hora de proposar materials i activitats per l'aula i poder potenciar la inducció per arribar a nous coneixements. L'idea, doncs, és partir de l'observació de la nova cultura per, a partir del treball de reflexió dels aspectes en comú, arribar als aspectes que són nous: observació, reflexió i comparació per tal de conscienciar els alumnes de l'existència d'una diversitat tot deixant de banda estereotips.

3. Donat que estem parlant de llengües transparents i gràcies a la facilitat de la comprensió, els nostres alumnes es caracteritzen per una elevada motivació en l'aprenentatge. Aquesta motivació però, descén ràpidament si no se'ls estimula apropiadament. Una de les causes principals en la davallada de la motivació és que els materials que se'ls presenta no es corresponguin a les seves necessitats o bé a les seves expectatives en termes de "dificultat" (perquè pensats per a principiants absoluts). D'altra banda, cal tenir en compte el fet que s'està treballant amb alumnes que arriben a l'estudi de la llengua italiana després d'haver estudiat altres llengües estrangeres, per a la qual cosa tenen molt desenvolupades estratègies d'aprenentatge de llengües estrangeres i gairebé sempre els materials existents, pensats per a principiants absoluts d'italià, resulten massa fàcils i poc motivants.

Com a conseqüència dels punts anteriors s'arriba a la conclusió que a l'hora de presentar les nostres propostes didàctiques s'ha de tenir en compte dos aspectes fonamentals:

1. Que el model pensat per als nostres alumnes tingui molt en compte l'ensenyament diferenciat i l'autonomia en classe.
2. Que els materials presentats siguin autèntics i actuals.

De conseqüència les propostes didàctiques han de permetre poder ésser actualitzades en funció de les necessitats i les novetats que es puguin produir.

L'anàlisi de les dades ha demostrat que partint de situacions problemàtiques concretes relatives a una cultura determinada, es poden inferir regles de comportament generals que poden ésser vàlides per als diferents contactes interculturals. D'aquesta manera s'ha cregut interessant partir de situacions considerades "a risc" (circumstàncies en les quals es poden crear malentesos o situacions de un cert malestar que hagin experimentat estudiants catalans de nivell avançat que han viscut experiències de contacte amb la cultura italiana) i a partir d'aquí elaborar diferents propostes didàctiques per al Cicle Elemental de l' Escola Oficial d'Idiomes. Aquestes unitats estarien dividides en tres graus de dificultat, calculada en funció dels textos i de la dificultat de les propostes de treball.

D'aquesta manera les Unitats Didàctiques que n'han resultat són les següents:

- ❖ **Italians**
- ❖ **Espanyols versus italians**
- ❖ **Els catalans vistos pels italians.**
- ❖ **La importància de l'aspecte exterior.**
- ❖ **La gestualitat dels italians.**
- ❖ **La relació amb l'altre sexe.**
- ❖ **El món del treball.**
- ❖ **La burocràcia i l'administració a Itàlia.**
- ❖ **La importància dels diners.**
- ❖ **La casa no es toca!**
- ❖ **Ciutat, sí o ciutat, no.**
- ❖ **El culte del menjar.**

Una part considerable del projecte està constituït per la presentació de les Unitats Didàctiques, les quals han de poder permetre a l'alumne d'interactuar amb el material i interrelacionar-se amb els seus companys. El suport doncs utilitzat havia de respondre a unes determinades condicions:

- Facilitat d'accés i d'ús, tant per part del professor com per part dels alumnes.
- Possibilitat de renovar e reelaborar fàcilment els textos o parts de les unitats, podent-los d'aquesta manera adaptar al diferent nivell dels alumnes i a les seves capacitats.
- Costos limitats.
- Possibilitat d'interactuar amb altres programes i de crear enllaços dins d'un document o links amb internet.
- Permetés treballar amb material vídeo (visionar trossos de pel·lícules, anuncis, retalls de programes de la televisió...) que reflectissin aspectes de la realitat cultural que preteníem mostrar.

L'objectiu ha estat doncs el de crear un sistema que no demanés excessius coneixements en el camp de la programació i que permetés als alumnes poder interactuar amb l'ordinador i decidir ells mateixos el seu ritme de treball. També era important que el programa escollit permetés als alumnes l'autocorrecció i la correcció per part del professor dels textos escrits. D'altra banda havia de ser aplicable a la majoria dels ordinadors que es troben a les E.O.I. Per tant un programa flexible que permetés, a més, la possibilitat de modificar algunes de les parts, si els alumnes ho consideraven necessari (per a aquest motiu al final de cada unitat es presenta un qüestionari amb la valoració de la Unitat Didàctica). Al començament de la recerca s'havia pensat en la possibilitat de crear una pàgina web, la qual responia a totes les nostres necessitats inicials i a més oferia la característica de ser visualment molt interessant pels nostres alumnes. Un cop començada l'elaboració de les propostes didàctiques ens vam trobar amb la dificultat i lentitud a l'hora de descarregar imatges i vídeos (així com la poca qualitat que aquests oferien), la qual cosa suposava un obstacle fonamental perquè la part de l'observació i de comprensió era l'objectiu central del nostre treball. Finalment la solució trobada ha estat mitjançant la presentació del material didàctic en Power Point.

L'aspecte més important del Power Point es que a part de permetre treballar amb els textos escrits, ofereix la possibilitat de poder afegir efectes audiovisuals com sons, vídeos, imatges, animació d' objectes, transicions de diapositives, links amb pàgines web, etc. que fan la presentació molt més dinàmica. D'aquesta manera es garanteix el nostre objectiu inicial de fer possible l'observació de la cultura italiana immergint els nostres alumnes en un ambient que s'assemblés el màxim possible al que trobarien en una situació de interacció real amb italians o en un context italià. A partir d'aquí s'endega la tasca d'observació, descripció, anàlisi i interpretació que permetin copsar les diferències i similituds culturals i elaborar en els alumnes estratègies que puguin activar en el moment de trobar-se en una situació de contacte real.

Un factor important que s'ha tingut molt present en el moment de l'elaboració del material didàctic, ha estat en l'existència en l'escola de una aula d'informàtica on poder treballar autònomament. La distribució de l'aula d'informàtica, a més, ha estat recentment modificada de manera que els alumnes, a part del treball individual, puguin treballar en parelles i en grups, la qual cosa ha permès l'elaboració de tasques de tipus més comunicatiu.

Les Unitats Didàctiques s'han presentat seguint les indicacions dels autors que han estudiat la didàctica de la cultura en llengua estrangera (Hofstede, Balboni, Cerrazola.) de manera que respectin els tres moments que la teoria considera fonamental pel procés d'aculturació: conscienciació, coneixença i habilitat.

D'aquesta manera totes les unitats han estat dividides en tres fases:

1. **“Entriamo nel tema”**. Es parteix de la reflexió dels aspectes que volem estudiar en la pròpia cultura per arribar als nous conceptes (comportaments). En aquí es posa l'èmfasi en aquells aspectes de major contrast entre la C1 (pròpia cultura) i la CE (cultura italiana, en aquest cas).
2. **“Approfondimento”**, és a dir, l'observació de la nova realitat per arribar a superar els estereotips cadascú de nostres arrossegats en el nostre aprenentatge. En aquí la funció del professor és la de potenciar la reflexió i l'anàlisi i treballar maneres de veure la diversitat i

desenvolupar actituds que els alumnes puguin fer servir en la gestió dels nous intercanvis culturals.

3. **“Espansione”**. L’objectiu d’aquesta fase é la de fixar les noves percepcions. En aquí es fonamental que els alumnes arribin a apreciar i a valorar el nou model i que puguin ésser capaços de fer-ne seves algunes de les seves especificitats. Un aspecte important és aconseguir, d’aquesta manera, una visió més tolerant respecte a les noves cultures així com una visió més positiva i revaloritzada de la pròpia cultura.

A aquestes tres fases principals caldria afegir una quarta fase, fonamental per a l’aconseguint dels nostres objectius, que és la d’**autoavaluació** del propi procés d’aprenentatge (important per a l’autonomia de l’alumne) i l’ **avaluació dels materials** didàctics (important per la qualitat i eficàcia de les Unitats Didàctiques).

Pel que fa als materials de classe per a les explotacions didàctiques, és important dir que tots són inèdits i pensats per respondre a les necessitats dels alumnes (en el sentit que no han estat presos de cap manual sinó que han estat elaborats expressament per a les característiques específiques dels nostres alumnes i tenint en compte el nostre objectiu de treball) i per representen un gran ventall de tipologies. Provenen de diferents fonts (per tal de poder copsar la realitat cultural on viuen els italians) i es caracteritzen pel fet de ser molt actuals. D’aquesta manera s’han emprat textos presos de diaris i de revistes (articles, publicitats, anuncis, etc.), material tret d’internet (articles, intervencions en fòrums, propagandes, etc.), així com programes i anuncis gravats de la televisió i de la ràdio italianes, petits trossos de pel·lícules i qualsevol altre tipus de material que d’alguna manera ens pogués aportar la informació necessària per a assolir l’objectiu fixat en cada Unitat. Només les cançons no han estat treballades com a material per a les nostres propostes didàctiques per als rígids drets d’autors que hi ha per a aquestes a Itàlia. Un altre aspecte que s’ha tingut molt en compte a l’hora de treballar els materials, ha estat el d’oferir els alumnes la possibilitat de conèixer diferents fonts i fer-los conscients de la possibilitat (i la facilitat) existent en poder trobar autònomament materials, la qual cosa els podrà ser útils pel seu desenvolupament personal i enriquiment cultural

(important donat que alguns aspectes de la cultura d'un país poden canviar molt ràpidament).

Les activitats de classe que es proposen han estat pensades de manera que prenguessin com a centre de l'atenció la *comprensió*, tant àudio com escrita (observació de la nova realitat cultural), *l'expressió oral* (treball d'expressió i intercanvi de punt de vista), els *exercicis de lèxic* (facilitar la comprensió i donar eines per a l'elaboració dels missatges orals i escrits), i finalment, la comprensió escrita (sistema de correcció i posterior feedback amb el professor/orientador).

Es molt important recordar que les 12 Unitats Didàctiques que en aquí es presenten són només exemples del que es pot treballar a classe amb els materials i les fonts que els professors tenim al nostre abast. Sí bé és cert que les U.D. han estat pensades per a una tipologia d'alumnes molt concreta i que per tant difícilment es podran aplicar, tal qual, a d'altres ambients d'estudi (per l'edat i característiques dels alumnes), el que és important es que responen a la necessitat de buscar noves alternatives i escenaris a la classe de llengua estrangera, on el professor és cada vegada menys protagonista directa i el seu paper és més de guia i orientador. La importància de l'observació, reflexió i de l'autocrítica, en canvi, es present des del primer moment i es converteix en element fonamental en qualsevol tipus d'aprenentatge.

4. CURSOS I/O ESTUDIS REALITZATS

Pel tipus de treball realitzat ha sigut necessari aprofundir coneixements relacionats en tres àmbits fonamentals:

- els aspectes relacionats amb la interculturalitat i la didàctica intercultural;
- les noves tecnologies i les seves aplicacions didàctiques;
- l'actualització en llengua i cultura italiana.

Pel que fa al primer punt, s'han seguit dos cursos molt importants a nivell personal i per la orientació del treball:

- "*De la diversitat cultural a l'interculturalitat*", per la professora À. Oliveras (CEPROM), que presentava aspectes generals sobre el tema i des d'una perspectiva teòrica analitzava els problemes dels alumnes que viuen una situació d'aprenentatge de la llengua castellana a Catalunya. El curs tractava alguns dels temes principals que posteriorment seran estudiats en la primera part del treball: anàlisi de les diferències culturals i teoria de la interculturalitat. Aquest curs també ha estat bàsic per a fixar els criteris d'elaboració del qüestionari, eina fonamental del nostre treball. La importància d'aquest curs es veu per les nombroses referències que es fan a aquesta professora durant el treball.
- "*Didattica della lingua italiana in prospettiva interculturale*", per la professora Paola Celentin (Università di Venezia, Itàlia). Aquest curs representa un aprofundiment dels aspectes presentats en el curs anterior, tot centrant-nos en els aspectes concrets de la llengua italiana. La importància d'aquest curs, des del punt de vista personal com des del punt didàctic, es veu en la decisió d'escollir la professora Celentin com a supervisora del meu treball.

És important dir que els dos cursos anteriors, pel fet de tractar el mateix tema des de perspectives diferents (catalana i italiana), s'han complementat, donant una visió global a l'hora de tractar alumnes catalans que estudien l'italià.

Pel que fa a les noves tecnologies, donat el meu coneixement superficial sobre el tema i la necessitat de conèixer en profunditat el seu funcionament pràctic i les seves aplicacions didàctiques per poder dur a terme la segona part del treball (la presentació de les Unitats Didàctiques), ha estat necessari seguir una sèrie de cursos:

- "*Presentacions multimèdia amb el Power Point*" (Formació del professorat), per tal de conèixer les possibilitats de les presentacions multimèdia amb Power Point (les propostes didàctiques, finalment, han estat presentades amb aquest suport);

- “*Fem vídeo amb l’ordinador*” (Formació del professorat), per poder introduir material vídeo en les Unitats didàctiques (aprendre a capturar imatges de vídeo i a digitalitzar i editar imatges);
- “*Disseny i creació de pàgines web*” (Formació del professorat), important per la possible utilització d’aquesta eina i per conèixer les possibilitats didàctiques que ofereix (sobretot a nivell d’interactivitat).
- “*Glottodidattica e tecnologia*”, pel professor M. Mezzadri (Universit  di Venezia, Itàlia), necessari per conèixer les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies i la seva aplicació en la did ctica de la llengua italiana a estrangers.

Pel que fa a temes concrets de llengua i cultura italiana (nucli essencial del nostre treball) i la seva actualització, han estat molt importants dos cursos: “*Corso di Lingua Italiana contemporanea*” (Universit  per stranieri di Perugia, Itàlia) i “*Corso di aggiornamento per insegnanti di italiano L2*” (Universit  per stranieri di Perugia, Itàlia), en els quals s’estudiaven temes fonamentals i actualitzats de la cultura italiana: “L’italià actual: oral i escrit”, “Textos i autors de la literatura italiana contemporània”, “Itàlia avui dia: problemàtiques socio-polítiques”, “L’art contempor ni a Itàlia”, “El nou lèxic i estratègies de presentació”, “Fenòmens de costum i de societat en el nou cinema italià”, “L’italià de les cançons des dels anys Noranta fins avui”, “El teatre italià actual”...

Els cursos s’han realitzat durant el curs 2002-2003 i el mes de juliol del 2003, per tant abracen una durada de temps més extensa del que és la llicència per estudis B2 (cinc mesos). Aix  ha fet que el treball s’allargués pel que fa les dades i objectius prefixats, però els estudis realitats han assolit de ple el propòsit inicial.

5. CONCLUSIONS

El resultat del treball descrit fins ara han estat 12 Unitats didàctiques, en les quals s'estudien 12 aspectes diferents de la cultura italiana. Segurament la cosa més interessant i innovadora és que l'estudi parteix d'un focus central molt proper a nosaltres: el punt de vista i les necessitats dels catalans adults a l'hora d'aprendre l'italià. Per la seva amplitud i pel fet de tractar els temes que segueixen un fil argumentatiu que engloba més d'un aspecte de la cultura italiana, enlloc de parlar d'unitats didàctiques s'hauria de parlar d'àrees temàtiques d'estudi al voltat d'aspectes de la cultura italiana, des d'una perspectiva intercultural. Aquestes propostes didàctiques es corresponen a 12 Cds, un per cada tema, els quals es poden treballar autònomament i són d'aplicació immediata (llestes per ser utilitzades a classe, en l'aula d'informàtica o en centres d'autoaprenentatge).

L'aspecte més important d'aquest treball és el seu caràcter innovador. D'una banda, representa el primer estudi que es fa sobre interculturalitat i aspectes contrastius entre la cultura italiana i catalana. De l'altra, el material elaborat va expressament adreçat a una tipologia d'alumnes molt concreta i és el primer material existent per a alumnes de llengües transparents (estudiants bilingües de llengües molt properes que estudien una tercera llengua transparent). Per aquestes mateixes característiques, la principal dificultat amb la qual ens hem trobat ha sigut la de no tenir una referència prèvia a la qual inspirar-nos, per la qual cosa ha calgut provar, equivocar-se i ajustar els materials fins a aconseguir els resultats desitjats. Amb l'experiència obtinguda segurament canviariem alguns dels aspectes treballats, no tant els que fan referència als materials i a les propostes didàctiques, sinó més aviat a la presentació, possiblement més elaborada (en a qui també cal tenir en compte l'experiència adquirida amb el treball i els avenços tecnològics que es produeixen molt ràpidament, així com les seves aplicacions didàctiques).

Des del punt de vista de la pràctica docent en els centres d'ensenyament, el material adjuntat (les propostes didàctiques) representa el primer material complementari existent que treballa, en suport digital, aspectes de cultura italiana. D'altra banda, les propostes elaborades poden ésser proposades immediatament (tal com estan) als alumnes que estudien Primer Cicle d'italià en qualsevol Escola Oficial d'Idiomes de Catalunya. Amb la qual cosa, aquest material suposa una contribució als pocs materials a disposició dels professors d'italià que treballen amb alumnes

amb estratègies elevades de comprensió i que per tant necessiten materials motivadors, no massa fàcils però amb propostes de treball adequades al seu nivell de coneixement de la llengua italiana. El fet de tractar-se de propostes inèdites que es fonamenten en materials molt actuals, permet als professionals de l'ensenyament de l'italià a Catalunya, tenir al seu abast una font de textos i d'explotacions didàctiques que espero que els resultin útils en la seva pràctica docent.

Per últim recordar, tal com ja havíem dit amb anterioritat, que aquestes propostes didàctiques adreçades al Primer Cicle de l'Escola Oficial d'Idiomes, no exhaurixen de bon tros els temes de cultura italiana que els alumnes haurien de conèixer, per la qual cosa s'anima des d'aquí als companys en la matèria que continuen la tasca que aquesta llicència ha permès encetar.

6. RELACIÓ DELS MATERIALS DELS ANNEXOS

- ANNEX 1: Qüestionari
- ANNEX 2: INDEX DE LES UNITATS DIDÀCTICHES

Al treball s'adjunta un volum a part amb les unitats didàctiques en paper, així com 12 CDs que corresponen a les 12 Unitats Didàctiques en versió digital (veure annexos).

7. BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. (1995): *Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa.
- BACHMAN, L. (1995): *Habilidad lingüística comunicativa, a: Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa.
- BALBONI, P.E (1994): *Didattica dell'italiano a stranieri*, Roma, Bonacci.
- BALBONI, P.E (1998): *Tecniche didattiche per l'educazione linguistica*, Torino, Utet.
- BALBONI, P.E (1999): *Parole comuni, Culture diverse. Guida alla comunicazione interculturale*, Venezia, Marsilio Editore.
- BALBONI, P.E (1999): *Educazione bilingue*, Perugia, Guerra-Soleil.
- BALBONI, E.P. (2002): *Le sfide di Babele*, Torino, Utet.
- BEDOGNI, U. (1998): *L'insegnamento della lingua italiana a Barcellona*; S.I.&N.A. Supporto Informativo e Notiziario Accademico Anno III - N.Giugno 1998
- BRUGNOLO, S.- MOZZI, G. (2000): *Ricettario di scrittura creativa*, Bologna, Zanichelli.
- BRUNER, J. (2001): *La cultura dell'educazione*. Feltrinelli, Milano.
- BYRAM, M. (1992): *Culture et éducation en langue étrangère*, Paris, Hatier- Didier.
- BUTTJES, D.; BYRAM, M. (1991): *Mediating languages and cultures: towards an intercultural theory of foreign language education*, Clevedon. Filadelfia, Multilingual Matters LTD.

- CANALE, M. (1995): *De la competencia comunicativa a la pedagogía comunicativa del lenguaje a: Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa.
- CALVI, M. V (1995) *Didattica di lingue affini. Spagnolo e italiano*, Milano, Guerini
- CASSANY, D. (1993): *La cuina de l'escriptura*, Barcelona, editorial Empúries.
- CELENTIN, P.- SERRAGIOTTO, G. (2000): *Il fattore culturale nell'insegnamento della lingua* <http://helios.unive.it/~aliasve/materiali/ilfattoreculturale.htm#1>
- CERRAZOLA, O. (1996): *La diferencia de diferentes culturas: cómo conocerlas e integrarlas en la clase*", a MIQUEL, L; SANS, N. (coord.), *Didáctica del español como lengua extranjera*. Madrid, Fundación actilibre.
- CILIBERTI, A. (1994): *Manuale di glotodidattica*, Perugia, La Nuova Italia.
- CHOMSKY, N. (1999): *Aspectos de la teoría de la sintaxis*; Barcelona, Gedisa.
- COTS, J.M.- NUSSBAUM, L. (2002): *Pensar lo dicho. Reflexión sobre la lengua y la comunicación*, Lleida, Milenio.
- CONSIGLIO DI EUROPA (2002) *Quadro comune europeo di riferimento per le lingue: apprendimento, insegnamento, valutazione*, Milano, La Nuova Italia-Oxford.
- DE ESPAÑA, R. (2002): *"Europa mon amour"*, Barcelona, Ediciones Irreverentes.
- DEMETRIO, D.- FAVARO, G. (2002): *Didattica intrculturale. Nuovi sguardi, competenze, percorsi*, Milano, FrancoAngeli.

- ESCANDELL, M.V. Intoducción a al pragmática, *Barcelona, Ariel*.
(1996):
- FISCHER, G. N. *Campos de intervencion en Psicologia Social*, Madrid, Narcea.
(1992):
- GARCÍA
CASTAÑO, F.J.;-
GRANADOS
MARTINEZ, A.
(1999): *Lecturas para educación intercultural*, Madrid, ed. Trotta.
- GIANCALONE *Verso l'italiano. Percorsi e strategie di acquisizione*. Roma,
RAMAT, a. (2003): Carocci.
- FREDDI G. (1994). *Glottodidattica. Fondamenti, metodi e tecniche*, Torino, Utet.
- GEERTZ, C. (1988): *La interpretación de las culturas*; Barcelona, Gedisa, S.A.
- HALL, E.T. (1978): *Mas allá de la cultura*; Barcelona, Gustavo Gili.
- HALL, E.T. (1986): *La dimensión oculta*; Mexico; Siglo XXI editores.
- HALL, E.T. (1989): *El lenguaje silencioso*; Madrid, Alianza Editorial.
- HOOFSTEDE, G. *Culture's consequences. International differences in work-
related values*, Beverly Hills-London, Sage Publications.
(1980):
- HYMES, D.H. *Acerca de la competencia comunicativa a: Competencia
comunicativa. Documenos básicos en la enseñanza de lenguas
extranjerias*, Madrid, Edelsa.
(1995):
- KAHN, J.S. (1975): *Conceptos de cultura. Textos fundamentales*, Madrid,
Anagrama.
- KERBRAT
ORRECCHIONI, C.
(1996): *La conversation*, Paris, Éd. Du Seuil.

- LANCIEN, T. (1986): *Le document video dans la classe de langues*; Paris, Clé International.
- LLOBERA, M. (1995): *Una perspectiva sobre la competencia comunicativa y la didáctica de las lenguas extranjeras, a Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa.
- MAALOUF, A (1999): *Identidades asesinas*, Barcelona, Alianza Editorial.
- MAZZARA, B. (1997): *Stereotipi e pregiudizi*. Il Mulino, Bologna.
- MARGIOTTA, U. (1999): *L'insegante di qualità. Valutazione e Performance*: Roma, Armando Editori.
- NUNAN, D. (1989): *El diseño de tareas para la clase comunicativa*, Madrid, Cambridge University Press.
- OLIVERAS,À (2000): *Hacia la competencia intercultural en el aprendizaje de una lengua extranjera*. Madrid, Edinumen.
- PELIZZA, G.-
TOMMASI, A.-
UGOLINI, G. (2002): *Lingua e cultura nell'insegnamento a stranieri*; Osnabrück: Universitätsverlag Rasch.
- PORCELLI, G;
DOLCI, R. (1999): *Multimedialità e insegnamenti linguistici*, Torino, Utet.
- RICHARDS, J.C.-
LOCKHART, C. (19989): *Estrategias de reflexión sobre la enseñanza de idiomas*, Madrid, Cambridge University Press.
- SCHMID, S. (1994): *L'italiano degli spagnoli*, Milano, Franco Angeli.
- SERRA BORNETO, C. (2002): *C'era una volta il metodo*, Roma, Carocci editori.

- SPOLSKY, B. (1995): *Más allá de la competencia comunicativa y el dominio de la lengua, a: Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa
- TAJFEL, H. (1981): *Grupos humanos y categorías sociales. Estudios de psicología social*. Barcelona, Herder.
- TITONE, R. (1996): *La personalità bilingue*, Milano, Bompiani.
- TORRENS, R. M. (1998): *Gli Italiani in Catalogna: modalità di integrazione e fenomeni discorsivi*. S.I.&N.A. Supporto Informativo e Notiziario Accademico Anno III - N.Giugno 1998
- WIDDOWSON, H.G. (1995): *Conocimiento de la lengua y habilidad para usarla a: Competencia comunicativa. Documentos básicos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Madrid, Edelsa.
- VAN EK, J. (1984): *Across the threshold readings from de modern languages projects of the Council of Europe*; Oxford, Pergamon Press.
- VALDES, J.M. (1986). *Culture bound: bridging the cultural gap in language teaching*. Cambridge, Cambridge University Press.
- VEDOVELLI, M. (2002): *Guida all'italiano per stranieri: la prospettiva del Quadro comune europeo per le lingue*, Roma, Carocci.

❖ **PÀGINES WEB CONSULTADES**

<http://www.culturitalia.uibk.ac.at/italienisch>

<http://www.neticon.net/fra-noi/>

<http://www.max.rcs.it/020tim/02cit/barcellona/index.shtml>

<http://www.uniud.it/~melchior/stereotipi.doc>.

<http://www.Sprag.auc.dk/index.html>

<http://www.classroom.net/login/home.jhtml>

<http://kumo.swcp.com/biz/theedge/sprin98.htm>

<http://www.interculturalrelations.com/resources/theedge.htm>

<http://www.anatomy.su.oz.au/danny/anthropology/sci.anthropol...>

<http://www.chariscorp.com/home.htm>

<http://culture-at-work.com/contents.html>

<http://sistema.itesm.mx/va/sinteticos/analiticos/>

<http://stolaf.edu/network/iecc/>

<http://www.wsu.edu:8080/de/WORLD.htm>

<http://www.britcoun.org/studies/stdsplan.htm>

<http://www.ugr.es/local/ftsaez>

<http://www.iic-berlino.de/culturita/calendar.htm#indicecalendario>

<http://www.giuda.it/index.php>

<http://www.blues.uab.es/incom/2004/cas/carrcas.html>

<http://www.Stephweb.com/capstone>

<http://www.blues.uab.es/incom/2004/cas/rodcas.html>

<http://www.cidob.ec/español/publicaciones/afers>

<http://www.max.rcs.it/020tim/02cit/barcellona/index.shtml>

<http://www.Stephweb.com/capstone>

<http://www.blues.uab.es/incom/2004/cas/rodcas.html>

<http://www.blues.uab.es/incom/2004/cas/carrcas.html>

<http://w.w.w.alice.it>

<http://w.w.w.mosaico.rai.it>

<http://w.w.w.sussidiario.it>

<http://w.w.w.beniculturali.it>

<http://www.aulafacil.org/italiano/Cursoital.htm>

<http://www.lastampa.it/>

<http://www.repubblica.it>

<http://www.corriere.it>

<http://ilsole24ore.com/>

<http://www.italia.com>

<http://panorama.it/home/index.html>

<http://www.espressonline.it>

<http://www.donnamoderna.com/>

Livello d'italiano (Corso E.O.I.):.....

1. Et : **2. Sesso:**

3. Lingua materna:

4. Livello di studi e specializzazione:.....

5. Lingue straniere e loro conoscenza (segnare nella casella l'ordine in cui le avete imparate):

INGLESE:

FRANCESE:

TEDESCO:

Altre (specificare):

.....

.....

.....

.....

.....

6. Soggiorni all'estero:

PAESE (+ Citt� e Regione)	PERIODO COMPLESSIVO	MOTIVO	ALLOGGIO (albergo, famiglia...)
1.			
2.			
3.			
...			

7. **Ragioni per cui studi l'italiano:**
-
8. **Prima di cominciare a studiare l'italiano, cosa sapevi della Lingua e della Cultura italiana?**
-
-
9. **Prima di incominciare a studiare l'italiano, che idea avevi degli italiani?**
-
-
10. **È cambiato in qualche modo il tuo parere sugli italiani da quando studi la loro lingua? Se SÌ, in che modo?**
-
-

AVENDO SOGGIORNATO (VISSUTO) IN ITALIA

11. Hai notato differenze tra italiani e catalani?

Riguardo a (breve spiegazione) :

a) L'aspetto esterno della gente

.....

.....

b) Il carattere della gente

.....

.....

c) Il mondo del lavoro

.....

.....

d) I rapporti sociali (conoscenti, amici, famiglia, ecc)

.....
.....

e) Le persone dell'altro sesso

.....
.....

f) Gli orari

.....
.....

g) Il cibo

.....
.....

h) Le bibite

.....
.....

i) Gli appuntamenti (fissare un appuntamento: con amici, con il medico, ecc...)

.....
.....

k) I soldi (offrire, pagare, prestare dei soldi, ecc)

.....
.....

l) L'offerta culturale (bar, ristoranti, locali, musei, ecc)

.....
.....

m) La città (aspetto, organizzazione...)

.....
.....

n) Le istituzioni/ burocrazia

.....
.....

o) I gesti

.....
.....

p) I sensi (tatto, udito, odorato, ecc.)

.....
.....

q) Altri aspetti (commenta altri aspetti che ti hanno sorpreso positivamente o negativamente e che non sono stati inclusi)

.....
.....
.....
.....

12. Ti è capitata qualche situazione divertente o spiacevole in cui quello che hai detto o il tuo comportamento non sono stati interpretati come ti aspettavi o non hanno generato la reazione che desideravi? Potresti spiegare le situazioni in cui si è prodotto il malinteso?

.....
.....
.....
.....

13. È cambiata la tua opinione sugli italiani dopo essere stato nel loro paese? Com'è cambiata?

.....
.....
.....

14. Secondo te, come vedono e cosa pensano gli italiani dei catalani (spagnoli)?

Che pregi/difetti ci attribuiscono?

.....
.....

15. Credi che gli italiani avvertano delle differenze fra catalani e spagnoli (?)?

Cosa te lo fa pensare?"

.....
.....

Annex 2. ÍNDEX UNITATS DIDÀCTIQUES
(veure volum annex i CDs)

1. Italiani	
2. L'aspetto esteriore.	
3. Il culto del cibo.	
4. Spagnoli & italiani (il carattere).	
5. L'altro sesso.	
6. La gestualità degli italiani.	
7. Dalla parte degli italiani (i catalani).	
8. Città.	
9. La casa non si tocca!	
10. Le nuove forme del lavoro.	
11. L'importanza dei soldi	
12. Le parole della burocrazia.	